ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն եզով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ԱՊՐԻԼԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 8 ՌՈՒԲ.

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ։ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

Յայտարարութիւնների համար պէտք վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.։

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնոյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Վաղը, շաբաթ, ապրիլի 7-ին

ԱՒԵՏԻՍ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆՑԻ

մահվան ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ Տափի-Թաղի ս. Գէորգ եկեղեցում մատուցվելու է պատարագ և հոգեհանգիստ, որից յետոյ հանգուցեալի գերեզմանի վրա՝ Վերայի հայոց գերեզմանատանը կատարվելու է մահարձանի օրհնութիւնը։ Պատարագի սկիզբը առաւօտեան ժամը 10½-ին, իսկ հոգեհանգիստը ժամը 12-ին։ Այդ մասին յայտնում են հանգուցեալի հարսը, որդին և քրոջ-որդին իրանց ազգականներին և ծանօթներին։ 231. 1—1

Հինգշաբթի՝ ապրիլի 5-ին, եւ ուրբաթ՝ 6-ին

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԱՆԴԱՄ Պ. Ն. ՄԻԼԻՒԿՈՎԸ ԿԸ ԿԱՐԴԱՅ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հետեւեալ ծրագրով.

I. ԱԶԳԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՑԵՂ։ II. ԱԶԳԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ։

Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին։ ✦ Տոմսակները վաճառվում են Արտիստական Ընկ. ակումբի շվէյցարի մօտ՝ առաւօտեան ժամը 10—2-ը և երեկոյեան ժամը 6—8-ը։ (ա. օ.) աա. 225. 2—2

ԲԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ „ՄՇԱԿ" ԼՐԱԳՐԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՄՇԱԿԻ" ՅՈՐԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱԼՄԱՆԱԽԻ

Բացառիկ ստուար № «Տարազի», որ լոյս է տեսնելու «ՄՇԱԿԻ» ՅՈՐԵԼԵԱՆԻ նախօրեակին։

Այս հոյակապ հանդէսը բաժանված է 10 շրջանի։ I. «ՄՇԱԿԸ» 1872 թւին։ «ՄՇԱԿԻ» առաջին ամբողջ №-ը fac-similé. Գրիգոր Արծրունին և իր աշխատակիցները, խմբագրական կազմը։ Կուլիսների հետ (պատմութեան այժմս սեփականութիւն)։ II. «ՄՇԱԿԸ» 1872—1877 թ., III. «ՄՇԱԿԸ» 1878—1882 թ., IV. «ՄՇԱԿԸ» 1883—1887 թ., V. «ՄՇԱԿԸ» 1888—1892 թ., VI. «ՄՇԱԿԸ» 1893—1897 թ., VII. «ՄՇԱԿԸ» 1898—1902 թ., VIII. «ՄՇԱԿԸ» 1903—1907 թ., IX. «ՄՇԱԿԸ» 1908—1912 թ., X. ՓԱՅԼՈՒՆ ՅՈՐԵԼԵԱՐ «ՄՇԱԿԸ»։

Կենսագրական «ՄՇԱԿԻ» (ժամանակագրական). Ընդհանուր հայեացք։ «ՄՇԱԿԸ» և Թիւրքահայոց հարցը։ «ՄՇԱԿԸ» և կանանց խնդիրը։ «ՄՇԱԿԸ» և գիւղը։ «ՄՇԱԿԸ» և քաղաքը։ «ՄՇԱԿԸ» և եկեղեցին ու կրօնը։ «ՄՇԱԿԸ» և այլադաւան հայերը։ «ՄՇԱԿԸ» և մեր այլացեղ, այլազգի դրացիները։ «ՄՇԱԿԸ» և Կովկասը։ «ՄՇԱԿԸ» և Ռուսաստանը։ «ՄՇԱԿԸ» և Եւրոպան։ «ՄՇԱԿԸ» և պարսկահայը, Թիւրքահայը։ «ՄՇԱԿԸ» և հայկական գաղութները։ «ՄՇԱԿԸ» և դպրոցը, գրականութիւնն ու մամուլը։ «ՄՇԱԿԸ» և արուեստները՝ թատրոն, երաժշտութիւն, նկարչութիւն և այլն։ «ՄՇԱԿԸ» և աղէտները՝ սով, ժանտախտ, հրդեհ, կոտորած։ «ՄՇԱԿԸ» և բարեգործութիւնն ու ինքնօգնութիւնը։ «ՄՇԱԿԸ» և ազատութիւնը։ «ՄՇԱԿԸ» և աշխատանքը։ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻՆ և յեղափոխութիւնը։ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻՆ և ՐԱՖՖԻՆ։ «ՄՇԱԿԸ» և իր ույժը, նշանակութիւնը, դիրքը, կատարած դերը։

Յիշողութիւններ. Էպիզօդներ. Առասպելներ, խնաինւացիաներ «ՄՇԱԿԻ» մասին։ Եզրակացութիւն։ Մտքի յաղթանակը։ Փայլուն յոբելեար «ՄՇԱԿԸ»։

ԱՆՀԱՄԱՐ ՆԿԱՐՆԵՐ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ, որոնց մի մասը տպագրվում է արտասահմանում։ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ, ՐԱՖՖՈՒ և «ՄՇԱԿԻ» այժմեան ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԻ մեծադիր գոյնզգոյն պատկերները՝ տպագրված ընտիր. կարելի է գնել և շրջանակների մէջ։

Բառասնամեայ „ՄՇԱԿԻ" աշխատակիցների, մշտական և յատուկ թղթակիցների պատկերները։

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ վերջին լուսանկարը՝ խմբանկար, լուսանկարված մահից մի քանի ամիս առաջ և սեփականութիւն «ԱՂԲԻՒՐ-ՏԱՐԱԶԻ», դեռ ոչ մի անգամ չը տպագրված։ Fac-similé-ներ Գրիգոր Արծրունու, Րաֆֆու, Հայկակի, և այլն, և այլն։ «ՄՇԱԿԻ» արդի խմբագրատունն ու խմբագրութիւնը։ «ՄՇԱԿԻ» յոբելեանական յանձնաժողովի և արդի աշխատակիցների, թղթակիցների խմբանկարները, և այլն, և այլն։

Բաժանորդագինը

„ՄՇԱԿԻ" ՅՈՐԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱԼՄԱՆԱԽԻ

մինչև ներկայ ապրիլի 15-ը «ՄՇԱԿԻ» բաժանորդների համար ՄԷԿ րուբլի, այնուհետև մինչև մայիսի 20-ը՝ ԵՐԿՈՒ րուբլի, իսկ լոյս տեսնելուց յետոյ՝ ԵՐԵՔ րուբլի։ Նրանք, որոնք բաժանորդ չեն «ՄՇԱԿԻՆ», վճարում են 50 կ. աւելի։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ բաժանորդների համար մինչև մայիսի 20-ը 10 ֆր.։ Կը ստանան յատուկ խողովակների մէջ։

Մէլովի ամենաընտիր թղթի վրա հատը 10 ր. (25 ֆր.)։ Տպվելու են շատ սահմանափակ օրինակներ։

Վերադիր վճարով պատուէր չէ ընդունվում։

Դիմել՝ ТИФЛИСЪ, БЮРО ПЕЧАТИ, Головинскій пр., 41.

Արտասահմանից՝ DIRECTION TARAZ, TIFLIS. 26. 0—2

Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգ. Ընկ. Վարչութիւնը

խնդրում է Ընկ. մեծարգոյ անդամներին շնորհ բերել Ընկերութեան

ԵՐԿՐՈՐԴ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ,

որ տեղի է ունենալու վաղը, ապրիլի 7-ին, առաւօտեան ժամը ճիշդ 11-ին, Պասկևիչի փողոց, № 13, մարտի 11-ին չը կայացած ժողովի փոխարէն։

ՕՐԱԿԱՐԳ.

1) 1911 թ. հաշուեմուութիւնը։
2) Կանոնադրութեան 20-րդ յօդուածի փոփոխութիւնը։
3) Սեփական տուն ձեռք բերելու խնդիրը։
4) Նախահաշիւ 1912 թւի։
5) Ընտրութիւններ։

229. 1—1

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

ԶՈՒԲԱԼՈՎԻ ԱՆՈՒԱՆ

Ժողովրդ. ներկայացումներ կազմակերպող ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵԿՑԻԱ

Այսօր, ուրբաթ, ապրիլի 6-ին

Բենեֆիս տ. ՅԱՄՄԻԿԻ

ՀԱՅՈՑ ԴՐ. ԸՆԿ. ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐԻ ԽՈՒՄԲԸ

Մասնակցութեամբ դերասանների կը ներկայացնէ առաջին անգամ ժողովրդական բեմի վրա

ԱՐՏՈՅՏ

Կոմէդիա 4 գործ., հեղ. Վիլդենբրուխի, Թարգմ. Ա. Թարխանեանի։

Մասնակցում են՝ տ. տ. Արաքսեան, Մանուչարեան, Յասմիկ, պ. պ. Գալստեան, Գուրոշ, Յարութիւնեան, Տէր-Առաքելեան, և ուրիշները։

Սկիզբն է երեկոյեան ճիշդ ժամը 8-ին։ Տեղերի գները 10—80 կոպ.։

Հերթ. կարգադրիչ՝ Գ. Երիցեան 226. 1—1

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ապրիլի 8-ին, առ. ժամը 10½-ին ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏԱՆԸ

Մ. ՄԱՏԻՆՃԵԱՆԸ

հայերէն լեզուով կը դասախօսէ հետեւեալ նիւթի մասին. „Ով է ռուսահայոց ամենամեծ բանաստեղծը":

Տոմսակները 5—10 կ. ծախվում են նոյն տեղը։ (աա.) 228. 2—1

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ (ОБОИ)

ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՕԼ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ

Բաժանմունքը Թիֆլիսում, Գոլ. պր. 21, տուն Արտիստական Ընկ., տելեֆոն № 355.

Պահեստում միշտ կան մեծ քանակութեամբ ընտիր պաստառներ ամենավերջին ոճերով,

ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ԳՆԵՐՈՎ

8 կոպ. սկսած մինչև 6 ր. իւրաքանչիւր թուլոն։ Ունի պահեստներ Ռուսաստանի գլխաւոր քաղաքներում.

ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ՈՒՂԱՐԿՎՈՒՄ ԵՆ ՁՐԻ։

(ե. ու.) աա. 154. 50—8

ՄԱՍՆԱԿՑԵԼ ՆՄՈՒՇՆԵՐՈՎ

Անգլիայում գտնվող ռուսական փոխհիւպատոսներից մէկը՝ Մորգան ջանքեր է գործ դնում ծանօթացնել անգլիական հասարակութեանը Ռուսաստանի տնայնագործական արհեստի արդիւնքների հետ և նպաստել նրանց վաճառահանմանը Անգլիայում։

Կովկասն էլ ունի իրան առանձնայատուկ տնայնագործական արդիւնաբերութիւնը և նա էլ կարող էր իր արդիւնքները միացնել Ռուսաստանից ուղարկվող նմուշներին բանալու վաճառանոց Անգլիայում։

Ռուսաստանը փորձեց իր տնայնագործական իրերը ուղարկել Ամերիկա և գտաւ մեծ ընդունելութիւն։ Ներկայումս միլիոնների արժողութեան է հասնում ռուսական տնայնագործական իրերի վաճառահանումը Եւրոպայում և Ամերիկայում։

Արդեօք մեծ և ընդարձակ ծաւալ կը ստանայ կովկասեան տնայնագործական իրերի վաճառահանումը Եւրոպայում—ներկայումս դժուար է ասել։ Բայց պարտաւորական և անհրաժեշտ չէ անպատճառ, որ այդ ծաւալը լինի շատ ընդարձակ, որպէսզի մենք հետաքրքրվենք նրանով և ձեռք առնենք կազմակերպութեան միջոցներ։

Կովկասեան տնայնագործութեան մի քանի առարկաներ արդէն մուտք են գործել Արեւմուտքի երկիրները և մի որոշ չափով վաճառահանվում են։ Կովկասեան գորգերը, արծաթեայ և մետաղեայ մի քանի կերտուածքներ պահանջվում են մի յայտնի աստիճան։ Եթէ յատուկ ուշադրութիւն դարձվի այդ գործի զարգացման վրա, անշուշտ կարելի կը լինի համապատասխան տեղ բանել ռուսական տնայնագործական այն իրերի մէջ, որոնց համար կը կազմակերպվի վաճառահանութեան գործը Արեւմուտքում։

Փոխ-հիւպատոս Մորգանը մտադիր է կազմակերպել Անգլիայում շրջիկ ցուցահանդէս այն տնայնագործական իրերից, որ կուղարկվեն նրան Ռուսաստանից։ Նա դիմել է արդիւնաբերութեան մինիստրութեանը, խնդրելով աջակցել այդ ծրագրի իրագործութեանը, ուղարկելով իրեր։ Մինիստրութիւնն էլ իր կողմից դիմում է արել տնայնագործական մի շարք հաստատութիւնների։

Անշուշտ՝ ցանկալի է, որ մեր Կովկասն էլ արձագանք տար Մորգանի այդ հրաւէրին և ուղարկէր իր տնայնագործական արդիւնքներից մի նմուշներ՝ զետեղելու կազմակերպվող շրջիկ ցուցահանդէսում։

Եւ որովհետև գիտաւորութիւն կայ հիմնելու Անգլիայում մի մշտական թանգարան ռուսական արդիւնաբերական նմուշների համար, ուստի կարելի էր շրջիկ ցուցահանդէսի ճանապարհորդութիւնից յետոյ թողնել նմուշները թանգարանում ձրիաբար կամ որոշ վարձատրութեամբ։

Այդպիսի մի գործի կազմակերպութեան կարող են ձեռնարկել կամ արդիւնաբերողների համախմբութիւնը կամ տնայնագործութեամբ հետաքրքրվող հաստատութիւնները, օրինակ զեմստվօները, ընկերութիւնները, և կամ վերջապէս տնայնագործական կոմիտէները պետական աջակցութեամբ։

Մեզ յայտնի է, որ Մոսկվայի նահանգական զեմստվօն արձագանք է տուել Մորգանի հրաւէրին և կազմել է տնայնագործական իրերի ժողովածու Անգլիա ուղարկելու նպատակով։ Նա սահմանափակել է իր գործը Մոսկվայի նահանգի արդիւնաբերութեամբ, վստահ լինելով որ իւրաքանչիւր շրջան կը հոգայ իր մասին. բայց աչքի առաջ ունենալով, որ ամեն տեղ միատեսակ չէ արտայայտվում տեղական ինքնագործութիւնը, նա պատրաստակամութիւն է յայտնել ընդունելու իր հաւաքածուի մէջ նաև այն իրերը, որոնք կուղարկվեն իրան՝ ուրիշ շրջաններից։

Պէտք է օգտվել այդ հանգամանքից։ Եւ եթէ անյարմար ու դժուար կը լինի յատուկ ույժերով կազմակերպել գործը, կարելի կը լինի իրականացնել նրան դիմելով կամ Մոսկվայի նահանգական զեմստվօյի տնայնագործական բիւրօյին, կամ արդիւնաբերութեան մինիստրութեանը և կամ երկրագործութեան մինիստրութեան համապատասխան դեպարտամենտին։

Ա. Քալանթար

«ՏԻՏԱՆԻԿ» ՆԱՒԻ ԱՂԷՏԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

4 ապրիլի

Նիւ-Եօրկ.—Ոչ մինը այն նաւերից, որոնք անթել հեռագրով օգնութեան դիմում ստացան «Տիտանիկ» նաւից, չը կարողացան մօտենալ իր ժամանակին. «Կարպատիա» շոգենաւը սառոյցների պատճառով կարող եղաւ օգնութիւն հասցնել միայն մի քանի ժամ յետոյ։ Ազատվածները՝ կիսամերկ՝ նաւակներով տարուբերվում էին փոթորկալի ծովի վրա, տանջվելով ցրտից մի քանի ժամ, մինչև որ տեսան «Կարպատիային»։ Երկիւղ կայ, որ սառոյցների պատճառով շատ ազատարար նաւակներ խորտակվել են։ Ազատված 868-ից միայն 79-ը աղամարդ են։

Տեղիս «Ուայտ-Օտար» գրասենեակի առաջ տեղի են ունենում սրտամորմոք տեսարաններ։ «Ուայտ-Օտար» ընկերութիւնը հաղորդում է, որ առաջին կարգի 325 ճանապարհորդներից ազատվել են 202-ին, II կարգի 285-ից 114-ին։

Այստեղ եկած ֆրանսիական «Նիագարա» շոգենաւը յայտնում է, որ չորեքշաբթի օրը այն տեղում, ուր խորտակվեց «Տիտանիկը», նա դիպաւ մի սառցալեռան այնպիսի ույժով, որ նաւապետը անթել հեռագրով տեղեկութիւն տուեց, թէ դժբաղդութիւն է պատահել։ Յետոյ նաւը մթութեան մէջ մի քանի անգամ ընդհարվեց աւելի փոքր սառցադաշտերի։ Ցանկարծ այնպիսի ուժեղ հարուած լսվեց, որ ճաշի նստած ճանապարհորդները նետվեցին յատակի վրա և սարսափահար վրա ընկան դէպի տախտակամածը։ Նաւապետը դիտեց և անթել հեռագրով տեղեկացրեց, որ նաւը կարող է հասնել մինչև Նիւ-Եօրկ սեփական ույժերով։

Բրայտօն.—«Տիտանիկի» կատաստրօֆայի զոհեր, բացի արդէն յայտնիներից, հանդիսանում են նաև Տաֆտի ադիւտանտ մայոր Բէտտը, ամերիկական յայտնի գրող Ջէկ Ֆուտրէլը, հօլանդական-ամերիկական նաւագնացութեան գլխաւոր տնօրէն Րէյներ և Կանադայի ու Միացեալ-Պետութիւնների ուրիշ մի քանի նշանաւոր գործիչներ։ Զոհերի ընդհանուր թիւն է 1325։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

4 ապրիլի

Պետերբուրգ.—Պաշտօնական։ Պալատի մինիստրի հեռագիրը Սեվաստոպոլից. «Նորին Մեծութիւն Թագաւոր Կայսրը Գահաժառանգի և Օգոստափառ Աղջիկների հետ բարեհաճեց մեկնել Կայսերական «Շտանդարտ» զբօսանաւով Լիվադիա Հէսսէնի մեծ դքսին և մեծ դքսուհուն դիմաւորելու համար»։

Սեվաստոպոլ.—Առաւօտեան ժամը 10-ին ժամանեց Հէսսէնի մեծ դուքսը կնոջ և զա...ների հետ։ Արքայական նաւամատոյցի վր... օարձր հիւրերին դիմաւորեցին Կայսրը Գահա...անգի և Օգոստափառ Դուստրների հետ։ Ժամը 11 և 30 ր. Կայսրը և բարձր հիւրերը Կայսերական «Շտանդարտով» մեկնեցին Լիվադիա։

Մոսկվա.—Մոսկվայի բօրսային ընկերութեան ամենահպատակ հեռագրին մինիստրների խորհրդի նախագահը ստացաւ հետեւեալ ամենաողորմած պատասխանը.

«Հաղորդեցէք Մոսկվայի բօրսային առեւտրական ընկերութեանը Իմ անկեղծ շնորհակալութիւնը ձեր միջոցով Ինձ արտայայտած զգացմանց համար։ ՆԻԿՈԼԱՅ»։

Առաւօտը մինիստրների խորհրդի նախագահը ընդունեց Մոսկվայի ազնուականութեան պատգամաւորութեան, որ շնորհաւորեց ստատս-սեկրէտար Կօկօվցեվին, իբրև բարձր կառավարութեան ներկայացուցչի։ Ապա ընդունվեցին հնաղանդների համառուսական համագումարի պատգամաւորութիւնը և Մոսկվայի նահանգական վարչութիւնը ամբողջ կազմով։ Նահանգապետի մօտ նախաճաշելուց յետոյ՝ մինիստրը գնաց պետական բանկը, յետոյ այցելեց քաղաքային էլեքտրական կայարանը։ Երեկոյեան եղաւ ճաշ քաղաքագլխի մօտ, ուր հրաւիրված էին քաղաքապետը, նահանգապետը, ֆինանսական հաստատութիւնների կառավարիչները, բօրսային կոմիտէի նախագահը, Դումայի ձայնաւորները։

Արագ գնացքով մինիստրների խորհրդի նախագահը մեկնեց Պետերբուրգ։

Պետերբուրգ.—Արդարադատութեան մինիստրը գործերով մեկնեց Ղրիմ։

Լօնդօն.—Համայնքների պալատ։ Բուռն վիճաբանութիւններից յետոյ հօմրուլի բիլլի առաջին ընթերցումը վերջացաւ նացիոնալիստների և լիբէրալների ուրախ բացագանչութիւններով ու ծափահարութեամբ։ Բիլլը ընդունվեց 360 ձայնով ընդդէմ 266-ի։

Լոյս է տեսել եւ վաճառվում է

Կ. Հ. Բ. Ընկ. Ա. Ի. ՊՕՂՈՍԵԱՆ ՖՕՆԴԻ արդիւնքով հրատարակված

„Գարնանային ջրեր"

վէպը, Ի. Ս. Տուրգենեվի,

Թարգմ. Լ. Դանիէլեանի

Գինն է 35 կոպ.

Գումարով գնողներին զեղջ։ (ու.ե.) աա. 221. 3—2

ԲԺԻՇԿ

Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ։

Պրօֆ. Mathien-ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում։

Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11. / երեկ. ժ. 5—7.

Ելիզավետինսկայա փող. № 39. տել. № 1067. (կ.չ.ու.) աա. 179. 100—6

Պարիզ.—Լրագիրների տեղեկութիւնների համաձայն մինիստրների խորհուրդը երէկվայ նիստում որոշել է տեղեկացնել Սպանիային, թէ նրա առաջարկութիւնները ընդունելի չեն և որոշել է պահանջել ընդունել Ֆրանսիայի գլխաւորագոյն պահանջները։

—

Խրիստիանիա.—Ստորտինգը 136,365 կրօն յատկացրեց Ամունդսէնի արշաւախմբի համար դէպի հիւսիսային բեւեռը։

—

Վիէննա.—Կուէն-Խերդէրվարին կայսրին ներկայացրեց կաբինէտի հրաժարականի խնդրագիրը։ Հրաժարականը ընդունվեց։

—

Բուդապեշտ.—Իւստի կուսակցութեան անդամ կոմս Բատիանին, խօսելով խօրվատական հարցի մասին, ասում է, որ չէ կարող հաւանել Խօրվատիայի նկատմամբ կատարվող սիստեմը, որ արտայայտվեց կառավարական կոմիսար նշանակելու մէջ, որպիսի հանգամանքը վարկաբեկում է Ունգարիան Եւրօպայի առաջ. գերմանական պետութեան դէպի Արեւելք կատարվող համաչափ ու գիտակցական շարժումը հաւասարապէս վտանգաւոր է ինչպէս Ունգարիայի, այնպէս և հարաւային սլաւոնների համար. ուստի և նրանք պէտք է յենվեն միմեանց վրա։ Ունգարիան Խօրվատիայի հետ միասին պէտք է ընդհանուր խաչրնդոտ լինի գերմանիզմի դէմ. մասնաւորապէս բօսնիական սերբ-մահմեդականները, որոնք սկզբում համակրում էին Ունգարիային, այժմ ատում են նրան, սակայն միեւնոյն ժամանակ նրանք համակրանք չեն տածում առ Աւստրիան նոյնպէս։

—

Սէրաէվօ.—Երկրի կառավարիչ Պոտիօրէկը ընդունեց խօրվաթների պատգամաւոր Սունարիչին և Մանտիչին, որպէսզի քննէ սէյմի նստաշրջանի հարցը։ Ցրչեալ անձինք յայտնեցին, որ խօրվաթները և մահմեդականները օբստրուկցիա են անելու իբրև բողոք Խօրվատիայում կատարվող դէպքերի դէմ։ Պոտիօրէկը մեկնեց Վիէննա։

—

Սիմլա.—Արժանահաւատ աղբիւրից հաղորդում են Լխասի մօտերը տեղի ունեցած ճակատամարտի մասին, որի մէջ չինացիները ջարդվեցին։ Սպանված չինացիների թիւը մեծ է։ Կենդանի մնացածները փախել են դալայլամայի եղբօր տունը։

—

Պէկին.—Տանչաօին մինիստրների և խորհրդակցական ժողովի անդամների հետ Պէկինում սպասվում է ապրիլի 20-ին։ Կաբինէտը գտնվելու է մայրաքաղաքում։

Եկաւ ռուսաց դեսպանը։

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

4 ապրիլի

Կ. Պոլիս.—Ռուսաց դեսպանատան խորհրդատու Սվէչինը հաղորդեց արտաքին գործերի մինիստրին, թէ Ռուսաստանը ցանկանում է խաղաղութիւնը վերականգնված տեսնել, և հարցրեց, թէ ինչպիսի պայմաններ կարող էր առաջացնել Թիւրքիան։ Նոյն տեսակ քայլեր արին նաև ֆրանսիական, անգլիական, գերմանական և աւստրիական դեսպանները։

—

Հռոմ.—Կ. Պօլսում դեսպանների հանդէս գալուն նուիրված յօդուածների մէջ լրագիրները հաւատ են արտայայտում, թէ Բ. Դրան պատասխանը տրամագծօրէն հակառակ կը լինի իտալական պայմաններին։

—

Դէրնա.—Իտալական դիրքերի դէմ բանակած թիւրքերը ապրիլի 3-ին կրակ բացին մի քանի թնդանօթներից։ Բերդը պաշտպանող զօրամասը օգնութիւն ստանալով յարձակումը յետ վանեց, կորցնելով մի սպանված և մի վիրաւոր։

ՎԻԼԵԱՄ ՍՏԷԴ

—

Հեռագիրը հաղորդեց, որ անգլիական «Տիտանիկ» շոգենաւի խորտակման ժամանակ՝ ջրահեղձ եղաւ և յայտնի անգլիացի հրապարակախօս Վիլեամ Ստէդը։

Վ. Ստէդ յայտնի էր ոչ միայն իբրև տաղանդաւոր հրապարակախօս, այլ և իբրև խաղաղասէր։ Նա մասնակցում էր խաղաղասիրական բոլոր կօնգրէսներին և կօնֆերենցիաներին։ Միեւնոյն ժամանակ նա յայտնի էր իբրև ռուսօֆիլ և ջերմ պաշտպան Ռուսաստանի դաշնակցութեան։

Հասարակ գործակատարից նա դարձաւ հռչակաւոր ժուրնալիստ։ Այդ հռչակի սկիզբն դրվեց այն ժամանակ, երբ նա մի շարք մերկացումներ արեց անգլիական նաւատորմում կատարվող չեղծումների, ինչպէս և Լօնդօնում տիրող անառակութեան մասին։

Աշխատակցելով առաջ զանազան լրագիրների և հանդէսների՝ նա հիմնեց իր սեփական պատկերազարդ հանդէսը «Review of Reviews» («Հանդէս Հանդէսների»), որ ահագին ժողովրդականութիւն ստացաւ։ Իբրև խաղաղասէր, նա եռանդուն պրօպագանդա էր մղում իր գործերով ընդդէմ պատերազմի և միլիտարիզմի։ Ունի ուսումնասիրութիւններ և ռուսական կեանքի մասին։ Նրա մի պատկերազարդ աշխատութիւնը, «XIX դարի նշանաւոր դէմքերը», որ հրատարակվեց 1901 թ., մեծ ծաւալ ստացաւ։

Ստէդ պաշտպան էր և հայկական հարցի։ 1901 թ. երբ Գլազգօ քաղաքում կայացաւ խաղաղութեան XI համաշխարհային կօնգրէսը և այդ կօնգրէսի քննութեան ենթարկվեց նաև հայոց հարցը, որի մասին ես ներկայացրել էի մի տպագրված տեղեկագիր՝ «La Question Arménienne au point de vue de la paix Universelle» (հայկական հարցը համաշխարհային խաղաղութեան տեսակէտից), Վ. Ստէդ մեծ աջակցութիւն ցոյց տուեց արտասանելով մի ամբողջ ճառ թիւրքաց հայերի դրութեան մասին։

Ափսոս որ տրագիկական մահը եկաւ վերջ դնելու այդպիսի մի եռանդուն, խաղաղասէր գործչի կեանքին։ Հ. Ս.

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

—o—

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԵՒ ՀԱՅՔ

III*)

Ս.-Դ. Հնչակեան տեսակէտը

Կ. Պոլիս, 22 մարտ

Դաշնակցականներէն յետոյ՝ առանց ազգային համախումբ գործակցութեան սպասելու իրենք իրենց գործ կարգադրողներն եղան ս.-դ. հնչակեանները, որոնք միացան և կինակցեցան Իթիլաֆին (Համերաշխութեան և Ազատութեան կուսակցութեան)։ Ս.-Դ. Հնչակեան կուսակցութեան այդ դաշինքը հայոց ազգին առօրեայ շահերուն և այսօրուան դիրքին թերեւս համապատասխան չըլլայ, սակայն անիկա՝ երբ բողոքի և դժգոհութեան ժէստ մը մինչեւ հիմա իշխանութեան վրայ գտնուած Իթթիհադին դէմ՝ աւելի համապատասխան էր հայ ազգի զգացումներուն։ Չորս անցեալ տարիներուն մէջ Իթթիհադը միայն խոստումներ ըրաւ և ոչինչ գործադրեց։ Կիլիկիոյ աղէտը կոտորածը նոյնիսկ իր սարքած գործն էր։ Հողային վէճը չկարգադրեց, ընդհակառակը հայոց մասին աննպաստ որոշումներ տուաւ։ Հայաբնակ գաւառներու մէջ նոյնիսկ երկաթուղիոյ աննշան գիծ մը շինելու, իսկ յօժարեցաւ հայերը տնտեսապէս փճացնելու համար։ Զինուորութենէ փախստական հայերուն անսահման թոյլտուութիւն տուաւ՝ հայերէ դատարկացնելու համար երկիրը։ Հայեր սպաննող բռնակալները, աւազակապետները և վաշխառուները մանաւոր քաջալերեց և նոյնիսկ ազգաքարութիւն մը ըրաւ։ Թիւրքերու տրուած առանձնաշնորհեալ դիրքը չէջեց, այլ նոյնիսկ սահմանադրական օրէնքներով նուիրագործեց և այլն։ Այս տեսակ անբաւեցակամ և համիդաբարոյ կազմակերպութեան մը տապալումը հայոց միակ բաղձանքը պէտք էր ըլլայ, ինչպէս նաև բոլոր ոչ-իւրամ միւս ազգութեանց, որոնց առանձնաշնորհմանց և գոյութեան կատաղի թշնամին էր Իթթիհադը՝ իբր շովէն ու համիդամական գաղափարներու վրայ կազմուած կուսակցութիւն մը։ Իթթիհադի դէմ բողոքողի դերը առաջին օրը բռնեցին յոյները, որոնք Եւրոպայի առջև ցոյց տուին ազգային որոշ ու հուժկու նկարագիր մը, դէմ կանգնելով ազգերու թշնամիին դէմ։ Հաւանական է որ պարտուին, սակայն այդ պարտութիւնը յաղթութիւն մըն է, քանի որ անիկա աննկարագիր անձնաւորութեան և ստրկամիտ համակերպութեան նուաստութեան դէմ բարձրի գլուխ յամառութեան պարտութիւնը պիտի ըլլայ։ Զէնքը ձեռքը մեռնելու վեհութիւնը սակայն ամենուն տրուած առաքինութիւն մը չէ, և պէտք է ընդունիլ, թէ յոյնք ունեցան այդ վեհոգի մեծութիւնը ազգովին և միահամուռ յարելով Իթիլաֆին։

Ս.-դ. հնչակեաններն ալ նախընտրեցին յարիլ Իթիլաֆին, յուսալով թէ իրենց հետ պիտի ըլլային նաև ազգին միւս մասերը, և հայերը՝ Իթթիհադի բռնակալութենէն ամենէն աւելի վնասուած ազգերէն մէկը՝ կանոնաւոր կերպով դէմ պիտի կանգնէին անոր և պիտի ցոյց տային աշխարհի, թէ իրենք դէմ են ամեն տեսակ բռնակալութեանց, ըլլայ անիկա համիդեան, ըլլայ անիկա իթթիհադական։ Հաւանական է, որ հայը պարտուէր, սակայն գոնէ աշխարհ պիտի գիտնար, թէ ան գոհ չէ Իթթիհադէն՝ նոյնքան բռնակալ, նոյնքան կեղեքող, նոյնքան հայատեաց, որքան էր Համիդ։

Հնչակեանք ասոր համար յարեցան Իթիլաֆին, որ արդարև Շահրիկեանի բացատրութեամբ կրնայ համարուիլ մէկ երկուորեակը Իթթիհադին, քանի որ նա ալ մէկ ուրիշ ներկայացուցիչն է միեւնոյն թիւրք մտայնութեան և հաւասարապէս մոլեռանդ թիւրք է, նոյնքան ազգայնական, նոյնքան համիսլամական և նոյնքան կեղեքող։ Ասոր դէմ հնչակեանները մէկ պատասխան մը ունին, միակ մէկ արդարացում մը. «Իթթիլաֆը պէտք է իշխանութեան վրայ տեսնել, վճիռ տալէ առաջ»։

Մեր կանխակալ կարծիքներն որչափ որ ալ դէմ ըլլան այս տեսութեան, սակայն անիկա առարկութիւն մըն է, որուն դէմ առ այժմ ոչինչ կրնայ ըսուիլ։ Սակայն ամեն պարագայի մէջ շատ դժուար պիտի ըլլայ հայերը համոզել, որ երկու թիւրքերու միջև տարբերութիւն մը գտնեն, անոնց իթթիհադական կամ իթիլաֆական ըլլալու հանգամանքէն դատելով։

Ս.-դ. հնչակեանները հետեւաբար աւելի դրական ու վճռական առարկութեան մը առջև կը դնեն զմեզ, իրենց տեսակէտը պարզելով ուրիշ հայեցակէտէ մը, որ շատ աւելի տրամաբանական կերևայ մեզի։

Անոնք կառարկեն, թէ հայերը իբր օսմանեան քաղաքացիներ պէտք է որ մասնակցէին ընտրութեանց ի նպաստ կամ ընդդէմ գործի վրայ գտնուող իշխանութեան արտայայտուելով։

Չէզոքութիւնը քաղաքացիական պարտականութեան թերացում մը պիտի ըլլար։ Իբր քաղաքացի սակայն մեր մասնակցութիւնը, մեր քուէն նշանակութիւն մը պէտք էր ունենար։ Իբր փոքրամասնութիւն և ոչ մէկ տեղւոյ և ոչ մէկ շրջանակի մէջ անիկա առանձին և ինքնիրեն բան մը չէր արժեր։ Հայ ընտրելիները յաջողցնելու համար մենք կը կարօտէինք թիւրքերու շնորհին և անոնց աջակցութեան։ Մեր քուէն հետեւաբար ունէր լոկ բարոյական նշանակութիւն մը։ Երբ մենք մեր այս բարոյական իրաւունքը կիրարկենք ի նպաստ Իթթիհադին, ցոյց տուած պիտի ըլլանք, թէ գոհ ենք Իթթիհադէն, թէ անիկա մեզի համար իդէալ կազմակերպութիւնն է։ Եթէ ընդդէմ Իթթիհադին քուէարկենք, ցոյց տուած պիտի ըլլանք, թէ գոհ չենք իր վարչութենէն և իր ստեղծած բռնակալ, անիրաւ և հայահալած րէժիմէն։

Ս.-դ. հնչակեանները՝ ահա ճիշդ այդ ցոյց տալու համար՝ Իթիլաֆին միանալ անհրաժեշտ կը դատէին։ Դժբաղդաբար թէ բարեբաղդաբար, առիկա չենք գիտեր, ս.-դ. հնչակեանները մինակ մնացին։

Իրենց պարտութիւնը անխուսափելի է, վասնզի մինչև հիմա կատարուած ընտրութիւններէն կերեւայ, թէ Իթթիհադը գրեթէ առանց խոչընդոտի կը յաղթէ երկրին մէկ ծայրէն միւսը, զէնքի ուժին վրա յենած բռնի իրեն ապահովելով բոլոր քուէները։ Սակայն այս պարտութիւնը կրնայ օր մը յաղթութեան փոխուիլ։ Ապագայ պատմութիւնը կարծեմ թէ աւելի պիտի արդարացնէ ս.-դ. հնչակեաններու բողոքողի ժէսթը, քան թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան նուաստացուցիչ համակերպութիւնը։ Շառայ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԱՐՕՆԷՆ

—

Մուշ, 12 մարտ

«Մարտ մտին, արագիլը վեր ընկին»

Այս է Տարօնոյ աշխարհի հողագործ ժողովրդի գարնան նշանաբանը։

Արագիլն է ամենէն շատ նկատը և իրեն անցեալ տարուայ բոյնը ճանչցող թռչունը։ Անոր բնազդը շատ քիչ կը սխալի բնութեան կապրիզներէն։ Արագիլը՝ հակառակ իր տգեղութեան՝ մեր ամենասիրելի տարագնաց թռչունն է, որուն երթեւեկութեան մասին բնութեան հետ ապրող ժողովուրդը զանազան լեգենդաներ և բանաստեղծական հիւսուածքներ է յօրիներ։ Եւ իրապէս ան որքան օգտակար է երկրագործի համար. ներկայացնել սերմնացանի տոկէն և ուզիղ ակօսի մէջէն հաւատարիմ մշակի նման կը կտցէ և շարունակ կուլ կուտայ միմիայն վնասակար ճճիներն ու որդերը, սողունները և մողէսները՝ առանց երբէք դպելու խեղճ մշակի սերմնահատին։ Չէ որ բնութիւնն ալ զինք օժտուած է միայն մսեղէն ուտելու (cigogne carnassière)։ Այս պատճառաւ թերեւս արագիլը նուիրական է ժողովրդեան աչքին։

Անցաւ վերջապէս պառաւանց ցուրտը և ձմեռն ալ փչեց իր վերջին շունչը։ Այժմ սկսեր է արդէն հարաւային գարնանաբեր հողմը։ Փիչերն՝ ամպ ու անձրև, ցերեկը՝ պարզ ու արև։ Այս է ընդհանուր ժողովրդի աղաչանքը, և կարծես երկինքն ալ այժմ այդ տեսակէտով սկսեր է ժպտիլ ժողովրդին։ Այս ձմեռը համեմատաբար շատ մեղմ անցաւ և այժմ ալ արդէն սկսած է՝ շնորհիւ անձրևներու՝ դաշտի մեծագոյն մասը սև տալ. և սարալանջերու ձիւնն ալ, ոտքերը սոտթած, արագութեամբ դէպի լերանց բարձունքները կը սուրայ։

Մարդոց գազանային կիրքերը և մեր երկրի բնութեան քմահաճոյքները շատ նման են իրարու։ Ջխուրի մեղրագետը և Արածանին սկսեր են վարարել, յորդիլ և ով գիտէ, շնորհիւ մեր կառավարութեան դարաւոր թմրութեան, այս տարի ալ ատոնք որքան գիւղեր և որքան արտ ու ափ աւերեն ու ջրի հետ տան. իսկ մարդոց և անասնոց դիակներու գտնուիլը այնքան յետոյ արդէն քրոնիքական կը դառնայ։ Եւ այնքան սովորական են այս խեղդամահները, որքան սովորական է Պոլսոյ Ղալաթիոյ փողոցներէն գինովներու ոստիկանատուն առաջնորդուիլը։

Մեր աշխարհի մէջ գետերը, գետակները, առու-առուակները չէ որ միայն կը վարարեն, կը յորդեն, կողողեն ու կը քանդեն իրենց հանդիպակաց թումբերն ու լիճերը, այլ և թիւրք ու քիւրդ խաբիւ-աւաբիւննեն ալ Եփրատի և Մեղրագետի բնոյթն ունին. անոնք ալ չվարարած ժամանակ միշտ և հանդարտաբարոյ են, որպէս ամառուան հոսող խաղաղ գետեր. բայց որ յորդեցին, վարարեցին, ալ Աստուած բան չունի այնտեղ. ոչ մէկ մարդկային գազանութիւն չի հասնիր այդ մոնղոլասերունդ վայրագութեան։ Անոնք նման են իբրև վագր և կատաղի՝ իբր յովազ։

Հազիւ 20 օր կայ, որ Հաջի-Մուսա և Կասըմ տխրահռչակ հին աւազակապետները բարձրագոյն ներումով իրենց գիւղը գացին՝ հանգիստ նստելու (եթէ երբէք վագրը նստիլ ըսուած բանը գիտէ, մինչև անգամ եթէ կուշտ ալ ըլլայ), և ահա Կասըմ-բէյ իր սպաննուած ծառայ Հասանոյի վրէժը լուծելու համար կէօլացի քիւրդերէն քանի մը հրացանակիրներով կերթայ կը թագնուի կէօլայի խոտի դէզերու մէջ և Հասանոյի սպաննողը երեկոյեան կը սպասէ։ Հրացանաձգութիւն կը սկսի առանց և գիւղացոց միջև, և վերջապէս երեկոյեան վերահաս մութի շնորհիւ այդ աւազակները կը ճողոպրին գիւղական բազմութենէն և կը հեռանան միայն վիրաւոր մէկ ընկեր թողլով ճանապարհի վրայ, զոր գիւղացիները կը սպաննեն չարաչար և կը յանձնեն կառավարութեան, որպէս կարկառուն փաստ, թէ իրենց վրայ յարձակողները այդ սպանուողի աքերը Մուսայ և Կասըմ-բէյերն են։

Խնդիրը խիստ չափազանցուած կը ներկայացուի Բիթլիսի կառավարութեան, և սակայն դէպքի վայրը փութացող քննիչ յանձնախումբը անյայտ աւազակներուն կը վերագրէ այդ խնդիրը, և գործը կը մնայ ան-

---

*) Տես «Մշակ» № 70.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿԵՂԾԸ

ԲԱՌԵՐԻ ԵՒ ՄՏՔԵՐԻ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

—

Հասարակական կեանքի շրջաններում պատահում են երբեմն վայրկեաններ, երբ որոշ կարծիքներ, որոշ մտքեր մեծի յաջողութիւն են ստանում, որքան խփում ես, այնքան ամրանում են։

Այս գիտնալով հանդերձ, միմիայն քաղաքացիական պարտքի ծանրութիւնից թէ հաճելիութիւնից մղված, հարկաւոր գտեցինք իր ժամանակին անձնական տեսութիւններս յայտնել ընտրութիւնների առիթով։

Մեր փափագն էր՝ մոլար մտքերի և անսատ զգացումների խառնակ ծալքերից հանել և պարզել գաղափարական թելը, որպէս զի կարելի լինի որոշել խոտանն ու պիտանին, իսկականը և յետսամուտը։

Գրութիւնս պատրաստել էի «Հօրիզօն» թերթի համար, յուսալով որ մեր տարաւոր ձայնը, նրա միանուագ կեղգեղանքի առընթեր, թերևս նպաստէ ընթերցողներին աւելի զգաստօրէն վերաբերվել պատասխանատու գործին։ Սակայն յիշեալ օրագիրը, որ օր առաջ կարծիքների ազատութեան կողմնակից էր հռչակել իրան, անհնար գըտաւ հիւրընկալելու մեզ, անշուշտ ազատութիւնից աւելի բարձր կշռելով ընթերցողների շահը, որ չը լինի թէ նրանք վրիպեն ճշմարտութեան շաւղից, այն ճշմարտութեան, որ պաշտպանում էր նրա համբաւաւոր աշխատակիցը այնպիսի թանգ գնով։

Յօդուածը լոյս տեսաւ «Մշակում» (№№ 259, 260), ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները։

Բնական թափը պերճութեամբ կատարելուց յետոյ, «Հօրիզօն» պատուական թերթը պատեհ ժամանակ է գտել գրութեանս անդրադառնալու։

Այնտեղ կային անախորժ կէտեր, որ վերաբերում էին յարգոյ օրագրի վաստակաւոր գործակցի գրական վաստանունութեան. անախորժ, որովհետև ինչ որ յարում է կեղծաբարութեան, ծանր է թէ անողի, թէ մերկացնողի և թէ լսողի համար։

Ազնուութիւնն իբր անձնական բարեմասնութիւն՝ պահանջում էր ապաշաւութեան խօսքեր, իսկ իբր հասարակական շիտակութեան շեշտ՝ պարտաւորում էր նենգողին հրապարակով յետ վերցնել ամբաստանութեան գէթ այն շերտերը, որ այնպիսի հեշտութեամբ դարսվում էին մի հատիկ վեղարի շուրջը։

Այն ինչ՝ նենգն աչքերը փակեց, որ աւելի ուժգին աղաղակէ և աղմկալոր շփոթի մէջ խեղդէ ներքին դատաւորի ձայնը և հիմք տայ կարծելու, որ մենք սխալվել էինք, ոճիրը վերագրելով թիւրիմացութեան։

«Հօրիզօն» թերթը ևս, որ ակամայ մեղսակից էր յանցագործութեան, զղջման խօսք չարտասանեց. և փոխանակ սթափվելու և լռելեայն դառնութիւնը ճաշակելու՝ փորձեց անուշութիւն որոնել մի ապաշնորհ դաշտում, անշնորհք խիզախումով։

Ոմն պարոն, կանացի տկարութեամբ թաքնվելով Մ. կեղծանուան տակ, յանձն է առել սրբելու «Հօրիզօնից» և նրա աշխատակցից արատը, մերկացնելով մեր տգիտութիւնը, մեր «ինքնահաւան տգիտութիւնը» («Հօրիզօն» № 11, 12 և 13) այն տեսութիւնների նկատմամբ, որ արծարծվում են յիշեալ յօդուածում։

Հարկ չը կայ նկատելու, որ ոչ մի տգիտութիւն, և առաւել մեր տգիտութիւնը, չէ կարող արդարացնել եղած կեղծիքը։ Եթէ մենք կանգ ենք առնում մի անանուն և անվայել գրութեան վրա, մեղմանելով մեր սովորութեան և ճաշակի դէմ, միմիայն այն պատճառով, որ այստեղ կեղծութիւնը, բազմած՝ տգիտութեան թիկունքին, ապարտում է թանգ հարցեր։ Դարանակալ գրիչն իր գրութիւնը համեստօրէն համարում է ուսումնասիրութիւն «մեր մտաւորականութեան բառերից», լուսաբանութիւն «մեր» համալսարանական մտաւորականութեան որոշ հատուածի վրդովեցուցիչ բառերի, նրա աչառու ամբաստանութեան և անօրինակ փքքրոգութեան («Հօրիզօն» № 13)։

Մարդ էակը լեզուն շատ անգամ աւելի բան է ասում նրա մասին, քան թէ միտքը։ Այսօրինակ բերան կարող է ունենալ միմիայն նա, ով մտաւորականութեան և ոչ իսկ բարոյականութեան համալսարանի շեմը չէ կոխած։ Պէտք էր յուսալ, որ անյայտ պարոնը, որին այնպէս սազում է հովւական խարազանը, իբրացրած կը լինէր այն հասարակ ճշմարտութիւնը, որ առնուազն անվայել է բառերի մաքրութեան և կամ փքքրոգութեան մասին ճառել, և վեհերոտութեամբ ապաւինել Մ. տառին։ Առաքինութիւնը պահանջում է ամենից առաջ անահ ուղղորդութիւն և այնքան չէ տուժում բացարձակ արատներից, որքան կեղծ առաքինութիւնից և կամ դիմակաւոր առաքինախօսներից։

Դիմակաւորութեան տեսակէտից շատ բնորոշ է և այն հանգամանքը, որ պ. Մ.-ն չէ բաւականացել ծպտել միայն բարոյագիտութեան համեստ վերարկուով, այլ և կարևոր է համարել ուսերին նետել նաև ազատամտութեան պերճ սամոյրը... որպէս զի հիմք ունենայ նախ և առաջ Արծրունու ուրուականի առաջ ծունր դնել, երեսը խաչակնքել, կարօտակէզ աչքերը յառել դէպի այն երանաւէտ օրերը, երբ ազատական ոգին դեռ սաւառնում էր «Մշակի» էջերում։ Հառաչալից մրմունջները վկայում են թերևս, որ պ. Մ.-ի մտքի թոթով կապերը արձակվել են «Մշակի» խմբագրատանը, և դժուար չէ կռահել այն, ինչ որ նա պարկեշտօրէն ծածկում է, որ լոյսն ու ազատամտութիւնը իր հետևից անցել են «Մշակից» դէպի «Հօրիզօն»։

Աւաշշտ, «Մշակը» պ. Մ.-ին նոր Պրօմեթէ չէ համարում և ոչ «Հօրիզօնի» էջերը ազատամտութեան հնոց։ Բայց և այնպէս պ. Մ.-ն ազատամտութեան և առաջադիմութեան մեղելին բերանին՝ խէթ հայեացք է ձգում «Մշակի» վրա, որի համար մենք մեղապարտ ենք, և շտապում տապալելու մեր «տհաս մտքերը», կոչելու «գիտնականութեան օրէօլը»։

Ի հարկէ, մեզ համար մեծ ցաւ է, որ մեր գիտնականութիւնը չէ ընդունում և մեզ պարկեշտութեան վկայական տալ չէ ուզում այնպիսի մի ծանրագլուխ անձնաւորութիւն, որպիսին է պ. Մ.-ն, որ գիտութիւնն ու համեստութիւնը գրկած, անտարակոյս, հիմք ունի իրան արժանի այդօրինակ վկայաթղթեր բաշխելու խոնարհ կոչումը։

Մեր ցաւը կարելի է ամոքել նրանով, որ վայելչութեան և մարդկային ու ազգային արժանապատուութեան մասին այնպիսի հասկացողութիւն ունի պ. Մ.-ն, որ միայնակ իրան է յատուկ...

Նրան դժբախտ չէ և մինչև իսկ անըմբռնելի մեր այն տարրական պահանջը, թէ անկիրթ և սանձարձակ լեզուն սահման պէտք է ճանաչէ եկեղեցու պետերի նկատմամբ, լինեն նրանք նոյն իսկ այնպիսի ոչնչութիւններ, որպիսիք են Օրմանեան, Զաւրիեան, Աշըեան՝ Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքներ, որոնց դժբաղդութիւնն այն է, որ գահ են բարձրացել ազգի քուէով, բայց առանց Մ.-ի հաւանութեան։ Կիսարտոնչով՝ պ. Մ.-ն մի անգամ ևս խոստում է, որ պարտաւոր չէ բնաւ քաղաքավարի լինել դէպի հայ պատրիարքները, և յաղթական շարժումով անցնում է մեր «պատմագիտական վերլուծումներին», չը մոռանալով հետը վերցնել իբրև վկաներ Արծրունուն, Նալբանդեանին, Րաֆֆուն։

Գիտութեամբ ուռճացած մարդու զարկով, պ. Մ.-ն հաւատացնում է, որ տգէտիս յօդուածը մի խակաբանութիւն է, և իբրև ապացոյց բերում է քաղուածքներ գրութիւնիցս։

Քաղուածները շատ խրատական են. այստեղ ցոլանում է Մ.-ի ծածկված էութիւնը «մտքի եւ բառերի» տեսակէտից։ Հենց այդ պատճառով արժէ կանգ առնել նախ և առաջ քաղուածների վրա, որքան և որքան կարելի լինի թէ ընթերցողի և թէ մեզ համար։

«Ժողովրդական և կղերական բաժանումներն իսկական իմաստով իրական հողերնեն ոչ միայն հայ հոգեւորականութեան, այլ և հայ հասարակութեան մէջ ընդհանրապէս»։

Մեր այս պարզ միտքը առիթով պ. Մ.-ն բացագանչում է. «Ի՞նչ ասել է իսկական մտքով. ինչ է նշանակում հայ հասարակութեան մէջ ընդհանրապէս. խօսքը ռուսահայ հասարակութեան մասին է թէ ամբողջ հայկական, թէ ընդհանրապէս չը կան, իսկ մասնաւորապէս կան» և այլն։

Թերևս պ. Մ.-ն անգամ կարող էր ինքն իրան լուծել այսպիսի հարցեր, առանց հասարակութեան օգնութեան։ Մտքերն «հոգևորականութիւնն» է, երևի, պատճառը, որ պ. Մ.-ի մտքով չէ անցնում, որ հայ հոգևորականութիւնը հայ հասարակութեան բաժանման է։ Այնպէս ինչպէս պէտք է բաժանման կանի գլուխը փակ մնար մի հասարակ

հետեանք։ Եւ սակայն երկու ցեղապետները լարուած կը մնան իրարու դէմ վայրագ վրէժխնդրութեամբ։

Օրհնեալ Թիւրքիա, ինչեր կը գործէ տաւկալին կաշառքը քու մէջ։ Տարօնցի

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, 29 մարտի

Պարսկաստանի ամենամեծ վէրքը՝ տիրող աւատական կարգերն են և անկուշտ կալուածատէրերի ցաւը։ Սահմանադրութեան եռանդոտ օրերին գիւղացու ձայնը յաղթական դեր է կատարում, և առ ժամանակ դադարել էր շատ տեղերում անողոք կալուածատիրոջ ազդեցութիւնը. հիմա, որ հետզհետէ ուժեղացած է թուում ըէակցիայի կողմը, գիւղատէրերը սկսել են նորից գլուխ բարձրացնել ի վնաս մշակող դասակարգի։

15 տարի առաջ Խոյի սահմանագլխին ծանօթ հայաբնակ Վառ գիւղը քար ու քանդ լինելուց յետոյ, հուրից ու սրից ազատվող մօտ 15 տնւոր հայ գիւղացիք շէնացրին Ֆաթալի-խան հողատիրոջ Խոյի մօտիկ Շորաւ անունով ճահճոտ վայրը, որ շնորհիւ հայ գիւղացու անխոնջ ջանքերի՝ դարձել է արդիւնաբեր մի կալուածք։ Համաձայն Ֆաթալի-խանի հետ կապված գրաւոր պայմանագրութեան, գիւղացիք արդիւնքի $^1/_3$ մասը պէտք է տային գիւղատիրոջ. Մի քանի տարի առաջ գիւղատէրը պահանջից արդիւնքի կէսը, բայց չը յաջողացաւ գտնել իր անիրաւացի պահանջները խրախուսող կառավարական ոյժ։ Որպէս ասացի, արդէն օգտւտ քաղել երևակայելով ժամանակի հանգամանքներից, սկսել է այժմ արդիւնքի կէսը վերստին պահանջել, և որովհետև գիւղացիք արդարացի կերպով ընդդիմանում են տալ յիշեալ բաժինը, Ֆաթալի-խանը սպառնացել է դուրս քշել գիւղացիներին։ Գիւղացոց բողոքն հասաւ Թաւրիզի առաջնորդարանին, Թեմակալ Կարապետ եպիսկոպոս դիմեց Նահանգապետ Շուջաուդ-Դօվլէին՝ բացատրելով միանգամայն գոյութիւն ունեցող պայմանագրութեան տրամադրութիւնը, պահանջեց ի կարգ հրաւիրել Ֆաթալի-խանին ու պաշտպանել գիւղացու արդար իրաւունքը։ Թեմակալ սրբազանը գործը հաղորդել է նաև ռուսաց հիւպատոսի փոխանորդ Բրէօբրաժէնսկիին և խոստումն է ստացել նրանից ազդելու գիւղատիրոջ վրա։

Նահանգապետ Հաջի Շուջա-ուդ-Դօվլէն քաջ ծանօթ է երկրի հողային կարգերին և գիւղատէրերի գործ դրած բռնութիւններին։ Ըստ որում նորին վսեմութիւնը լաւ կըրունք է ընդունել աշխատաւոր գիւղացիներին պաշտպանելու մեծ գործը կեղեքիչների ձեռքից, որի համար արդարև օրէցօր աճում է ժողովրդի սէրն ու համակրանքը դէպի նահանգապետը։ Մենք շատերի հետ մեծ յոյս ունենք, որ Ֆաթալի-խանի պէս անողոք կալուածատէրերը չեն համարձակելու ապօրինի պահանջներ ի կատար ածել, քանի Հաջի Շուջա-ուդ-Դօվլէն նահանգապետ և տէր կը մնայ Ատրպատականին։

Ղարադաղից նոր տեղեկութիւններ չը կան. սպասում ենք, որ շնորհիւ նահանգապետի և սարդար Րաշիդ-ուլ-Մուլքի անկեղծ գործունէութեան՝ Ղարադաղի հարըստահարվող հայ գիւղացիք կը ստանան լիուլի բաւարարութիւն։

Ռուսաց կողմից Ղարադաղում հիւպատոսական ագենտ ունենալը սկզբունքով ընդունվել է արդէն. Ս. Ցօնանեանը կը լինի թէ մի ուրիշը, դեռ յայտնի չէ։ Ցանկալի կը լինէր, որ, ամեն դէպքում, մի քրիստոնեայ լինէր ի շահ բազմատանջ գիւղացիների և ռուսական ազդեցութեան՝ իբրև անհրաժեշտ կարիք երկրի բարօրութեան համար։

Րաշիդ-ուլ-Միւլքը 50 թուման նպաստ ուղարկեց Բերդաթաղի Արամեան և Ս. Անանյեան ուսումնարաններին՝ թատրօնական մի տոմսակի փոխարէն։

Ատրպատականում՝ մասնաւորապէս Թաւրիզում կրած քաղաքական տագնապների հետ մխիթարական էր այն հանգամանքը, որ ձմեռն անցաւ շատ մեղմ ու թեթև հակառակ նախանցեալ տարվայ խստաշունչ ձմեռվան։ Փետրվարի վերջերին սկսեցին գարնանային անուշ օրերը։ Մարտի կէսին բոլոր պտղատու ծառերը ծաղկեցին, այնպէս որ այս տարին համարվում էր առատ և բարիքներով լիքը։ Սակայն բնութիւնը խաբեց մեզ ու դաւաճանեց։ Մարտի 26-ից զգալի եղաւ ցուրտ քամիների սառը շունչը։ Ամսիս 27-ին տեղաց ձիւն մեծ քանակութեամբ՝ մօտ ռուսական մէկ արշին, որին հետևեց խիստ սառնամանիք այն չափով, որ փչացան բոլոր պտուղները, աւելի շատ նշենիները, որ Թաւրիզի և շրջակայքի խաղողից յետոյ՝ միակ հարուստ պտուղն է, առատութեան կողմից ամենաառաջինը Պարսկաստանում։

Ձիւնը դեռ նստած է, ցուրտը տևական, իսկ ծառերի պտուղ-ծաղիկները թառամած ու մեռած։ Հարուածը բաւականին զգալի է մանաւանդ նրանց համար, որոնք այս տարի սպասում էին մեծ բերք։

Որթատունկերն և հացաբոյսերը վնասից ազատ են. ընդհակառակն այս տարի սպասվում է հացահատիկների անսովոր առատութիւն, եթէ զերծ մնան բնութեան աննախատես աղէտներից։ Հայկազուն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄՏՔԵՐ ԵՒ ՓԱՍՏԵՐ

II

Մեր կարծիքով, որպէսզի հայկական տպագրութեան 400-ամեակի տօնախմբութիւնը լինի համազգային և արդիւնաւոր, պէտք է գործը դնել լայն հիմունքի վրա։

Տօնախմբութիւնը պէտք է կատարել Էջմիածնում, Գէորգեան ճեմարանին կից, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի պատւաւոր նախագահութեամբ։ Էջմիածինը յարմար է ոչ թէ այն տեսակէտով, որ նա հայութեան կրօնական կենտրոնն է, այլ որովհետև Էջմիածինը սերտ կապերով կապված է հայկական տպագրութեան հետ, այլ որովհետև Էջմիածնի մօտ է գտնվում Օշականը, ուր հանգչում են հայկական գրերի գիւտիչ Մեսրոպի նշխարները, գրերի, որոնք նոյնպէս սերտ կապ ունեն տպագրական տառերի հետ։ Եթէ հնար լինէր նոյնիսկ Օշականի եկեղեցում կատարել տօնը, շատ լաւ կը լինէր։

Տօնախմբութիւնը Էջմիածնում կը դարձնէ տօնը համազգային և կը գրաւէ մասնակցողների մեծ թիւ։ Յանձնաժողովը պէտք է բաղկացած լինի հայ նշանաւոր և աչքի ընկնող բանասէրներից, ուսումնականներից, մամուլի և ազգային-եկեղեցական - կուլտուրական հաստատութիւնների ներկայացուցիչներից։ Իրական նախագահ պէտք է լինի յայտնի հայկաբաններից և բանասէրներից մինը — Դուրեան արքեպիսկոպոս, Օրմանեան արքեպիսկոպոս, Նորայր Բիւզանդացի, Ս. Մալխասեանց, Հ. Յակոբոս Տաշեան — համաձայնութեամբ Կաթողիկոսի։ Իսկ կազմակերպիչ մարմինը կամ բիւրօն կարող է լինել Էջմիածնի ճեմարանի ուսուցիչներից ընտրված, տեղչի նախագահութեամբ, մի մասնաժողով։ Ցօբելեանին մասնակցելու պէտք է հրաւիրվեն Կաթողիկոսի կողմից Կիլիկիայի կաթողիկոսը, Պօլսի և Երուսաղէմի պատրիարքները, հայ-կաթոլիկների կաթողիկոս-պատրիարքը, հայ-բողոքականների ազգապետը, Մխիթարեան միաբանութեան երկու հատուածների որբահայրերը, եւրոպացի, գերմանացի ռուս յայտնի հայագէտները և հայութեան մէջ աչքի ընկնող գործիչները։

Էջմիածնում գումարվածները կը կազմեն մի տեսակ գիտնական կօնգրէս հայկական տպագրութեան 400-ամեակի առիթով և այդ հեղինակաւոր կօնգրէսը կը կայացնի հեղինակաւոր որոշումներ, թէ համազգային որևիցէ ակտով յաւերժացնել ազգային մեծ տօնը։

Եւ որովհետև նոյեմբեր ամիսը անյարմար ժամանակ է, մեր կարծիքով աւելի լաւ կը լինի նշանակել տօնը 1913 թ. ապրիլին կամ մայիսին։

Ինչ վերաբերում է Թիֆլիսում արդէն կազմված յանձնաժողովին, նա կարող է մնալ իբրև տեղական մասնաժողով։ Եւ լաւ կը լինէր, միակողմանիութիւնից խոյս տալու համար, որ նրա կազմը լրացվէր և նրա մէջ մտնէին ուրիշ տարրեր ևս։ Այսպէս իր ներկայ կազմով նա ոչ հեղինակաւոր է, ոչ կարող է մի առանձին գրաւչութիւն ընծայել։

Եւ մենք հրաւէր ենք կարդում, որ Էջմիածինը, մանաւանդ Գէորգեան ճեմարանը, բաց չը թողնէ ձեռքից այդպիսի մի նպաստաւոր և յարմար առիթ՝ համախմբելու Էջմիածնում հայութեան լաւագոյն մտաւոր ոյժերը։ Հ. Ա.

ՎՐԱՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԻՇԽ. ՎԱԽՏԱՆԳ ՕԱՄԲԱԿՈՒՐ ՕՐԲԵԼԻԱՆԻՆ

Ապրիլի 4-ին լրացաւ հռչակաւոր վրացի բանաստեղծ իշխան Վախտանգ Վախտանգովիչ Օրբելիանիի ծննդեան 100-ամեակը (1812—1912)։

Տեղական ռուս և վրաց թերթերը նուիրել են այդ առիթով յօդուածներ ազգային բանաստեղծի յիշատակին։

Բանաստեղծ Վ. Օրբելիանին հայրենասիրական քնարերգուներիցն է. նա նախկին, պատմական Վրաստանի ոգևորված քնարերգուն է։ Ծնվեց 1812 թ. ապրիլի 4-ին. Թոռն էր մօր կողմից վրաց Հերակլ II թագաւորի և կրծվեց իր մօր՝ թագուհի Թէկլայի ազդեցութեան ներքոյ, համակվելով տնտնջանքներով և ռոմանտիքական անուրջներով, թէ «Բերտասի հալատի համար չարչարված ժողովուրդը նորից կը վերածնվի և աւերակ զարձած երկիրը կը վերականգնի»։

Երիտասարդ բանաստեղծը մանկուց այն դաւադրութեան, որ երկնել էր վրաց ազնուականութիւնը Վրաստանի անկախութիւնը վերականգնելու նպատակով, և աքսորվեց Կալուգա 1832 թ.։ Գուցէ այդ է պատճառը, որ նա բաւական ուշ, արդէն երբ 35 տարեկան էր, սկսեց գրել իր բանաստեղծութիւնները, որոնցից առաջինը գրված է 1857 թ.։ Հետևեալ տարին նա գրեց մի բանաստեղծութիւն «Նմանութիւն Վիկտոր Հիւգօյին», իսկ 1859 թ. գրեց «Ցոյս» բանաստեղծական երկը. ապա 1866 թ. «Մեր Դմանները»։ Մնացած բոլոր աշխատութիւնները գրել է 1879—1890 թ. ընթացքում։ Երկու երկերի մէջ՝ «Ցայս» և «Որբ»՝ նա պատկերացրեց XII դարի վրաց բանաստեղծ Շոթա Րուսթավելիի կեանքի գլխաւոր բօլէները։

«Ինչո՞ւ ենք մենք ծնվել»,—հարցնում է բանաստեղծը։

Մի՞թէ Վրաստանը «Որբ» է։

Ո՛չ, կայ «Ցոյս» լաւագոյն ապագայի...

Այդ յոյսը չը լքեց բանաստեղծին մինչև իր մահը, որ տեղի ունեցաւ 1890 թ.։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԻՇԽԱՆ ՎԱԽՏԱՆԳ ՋԱՄԲԱԿՈՒՐ ՕՐԲԵԼԻԱՆԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Չորեքշաբթի, ապրիլի 5-ին, Թիֆլիսի հնագարեան Սիօնի մայր-տաճարում կատարվեց հոգեհանգստեան կարգ ի յիշատակ իշխ. Վ. Ջամբակուր-Օրբելիանիի ծննդեան 100-ամեակի տարելիցի լրացման։

Հոգեհանգստին ներկայ էին Թիֆլիսի քաղաքագլուխ Ա. Խատիսեանը, քաղ. վարչութեան անդամ Փուլաւլին, Թիֆլիսի նահանգական ազնուականութեան պարագլուխ իշխ. Գ. Բագրատիոն-Դաւիդովը, Վրաց մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկ. գլխաւոր խորհրդի նախագահ գեներալ Գ. Ղազբէգը, վրաց ազնուականութեան ներկայացուցչական խորհրդի անդամները, «Մշակ», «Ազդաւոր», „Тифл. Листокъ", «Սախալխօ Գազէթի», «Թեմի» և այլ թերթերի խմբագրութիւնների ներկայացուցիչները, վրաց արքայական տան շառաւիղները, վրաց բարձր շրջանների և արիստոկրատիայի ներկայացուցիչները և մեծ բազմութեամբ հասարակութիւն։ Հոգեհանգստեան կարգը կատարելուց առաջ աւագ երէց Տէրմայաձէն մի դամբանականով բնութագրեց վրաց կեանքի պարծանքի ռահվիրայ Ջամբակուր Օրբելիանիի կատարած դերը վրաց իրականութեան մէջ։ Հոգեհանգստեան կարգը սկսվեց ցերեկվայ ժամը 1-ին և տևեց մէկ ժամ։ Գ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Թիֆլիսի թեմի ժամանակաւոր կառավարիչ Եփրեմ եպիսկոպոսի կարգադրութեամբ այսօր, ուրբաթ, առաւօտեան պաշտօնից յետոյ արձակվելու են հայոց դպրոցների սաները՝ Գէորգ արքեպիսկոպոս Սուրէնեանի կաթողիկոսական պաշտօնի մէջ կայսերական հաստատութեան առիթով։ Կիրակի օր, Վանքի եկեղեցում կատարվելու է կայսերական և հայրապետական մաղթանք։

✦ «С.-Пет. Вѣд.» թերթի № 70-ի մէջ տպագրված է Մ. Ալլահվերդեանի մի գեղեցիկ յօդուածը «Հայոց Օստրովսկին յիշատակին» վերնագրով, նուիրված Գ. Սունդուկեանին։

✦ Չորեքշաբթի, ապրիլի 4-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, հասարակական կլուբում կայացաւ մի երեկոյթ, որին ներկայ էր և Պետական Դումայի անդամ, կադէտական կուսակցութեան յայտնի պարագլուխ Միլիւկօվը։ Հիւրերը համախմբված թէյի սեղանի շուրջը, զրոյց սկսեցին և Միլիւկօվը մի քանի կարևոր տեղեկութիւններ հաղորդեց երրորդ Դումայի գործունէութեան մասին։ Ի միջի այլոց նա ցանկութիւն յայտնեց, որ Կովկասն ուղարկէ չորրորդ Դումայի համար պատգամաւորներ երկրի պայմանների և կարիքների հետ լաւ ծանօթ անձանց։

✦ Փոխարքայի խորհրդի անդամ Ն. Ձանկովսկին Պետերբուրգից Թիֆլիս վերադարձաւ մարտի 31-ին և ստանձնեց իր պարտականութիւնների կատարումը։

✦ Այս ապրիլի 1—5-ը Իտալիայի Բոլոյն քաղաքում նշանակված է ժողովրդական Համալսարանների I միջազգային կօնգրէսը, իտալական ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր Լուիջի Կրեդարոյի նախագահութեամբ։ Այդ կօնգրէսին մասնակցելու հրաւիրված էր և «Արօրի» խմբագիր Հ. Առաքելեանը, որ չը կարողացաւ սակայն գնալ ժամանակի ուշ լինելու պատճառով։

✦ Մենք խնդրված ենք հասարակութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել Ջգրաշէնի ծխ. դպրոցի վարչութեան մի անբացատրելի վարմունքի վրա։ Այդ դպրոցում սովորում է մի երեխայ, Գրիգոր անունով, IV բաժանմունքի աշակերտ։ Նրա հայրը՝ մի գոսացած գիւղացի բանւոր է, անընդհատ աշխատանքի. ընտանիքի միակ կերակրողը՝ խեղճ մայրն է, Սօֆիա Գրիգորեան, որ կար է անում, կօշկներ սառնում և ինքն էլ յաճախ հիւանդ է լինում։ Բացի աշակերտ Գրիգորից, որ 10 տարեկան է, կան և երկու փոքրիկներ 6 և 8 տարեկան։ Մայրը հազիւ կարողանում է օրական 20 կօպէկ ձեռք բերել՝ ցամաք հաց գնելու համար։ Սոսկալի է երեխաների վիճակը. մերկ, նիհար, գունատ, առաջին տեսքից մարդ փշաքաղ է լինում, իսկոյն երևում է, որ օրերով անօթի չեն ունեցել։ Եւ ահա այդպիսի մի երեխայից Ջգրաշէնի դպրոցը պահանջում է ուսումնավարձ՝ տարեկան 15 րուբլի։ Բնականաբար, Սօֆիա Գրիգորեանը անկարող է լինում վճարելու։ Երեխային դուրս են անում դպրոցից և պահանջում, որ գնայ անպատճառ բերի 15 րուբլին։ Երեխան նախորդ տարին դիմեց «Մշակի» խմբագրութեան, որը չքաւորների համար տօներին ստացված գումարից վճարեց 15 րուբլին, որպէսզի խեղճ տղան փողոցներում չը մնայ։ «Շատ լաւ,—եզրակացնում է դպրոցի վարչութիւնը.—ուրեմն «Մշակի» խմբագրութիւնը թող և միշտ վճարէ տարեկան 15 րուբլին»։ Եւ ահա ամեն 6 ամիսը մի անգամ երեխային դուրս են անում.—«Գնա, բեր 15 րուբլին»։ Այս տարի, դժբաղդաբար, Զատկի առիթով ստացված գումարը այնքան փոքր էր, որ անկարելի էր մի բան յատկացնել փոքրիկ Գրիգորի համար։ Նրան յայտնեցին այդ, և հետևանքն այն եղաւ, որ խեղճ երեխային դպրոցից արձակեցին...

✦ Թիֆլիսի 8-րդ քաղաքամասի «Փետրվարի 19-ի» (նախկին Պեսկօվսկայա) փողոցի բնակիչները արդէն մի ամիս է ինչ գտնվում են որոշ երկիւղի տակ մի հոգեկան հիւանդի պատճառով, որ ապրում է նոյն փողոցի № 11 տանը, որ պատկանում է Ի.Թամաէֆին։ Ալէքսանդր Ջիլավդաբով անուն կրող հոգեկան այդ հիւանդը, մի քանի անգամ օրվայ ընթացքում դուրս նետվելով փողոց՝ յարձակվում է անց ու դարձ անողների վրա, երբեմն քարեր, իսկ երբեմն էլ փայտի կտորներ շպրտելով։ Մտնում է նաև այլ և այլ բակեր և կանանց ու երեխաներին անհանգստացնում։ Ամսիս 4-ին, ցերեկվայ ժամը 5-ի մօտերը, հոգեկան այդ հիւանդը դուրս ընկնելով իր հարազատների ձեռքից, փողոցն ի վեր փախչելով երթևեկողների վրա էր յարձակվում գործում։ Վրա հասաւ թաղական ոստիկան Գէորգ Պօղոսեանը, № 366, և բռնելով նրան՝ անհամբեր դժուարութեամբ տուն հասցրեց։ Բայց ինչ օգուտ, որ նա մի քանի ժամից յետոյ կրկին փողոցումն էր։ Մեր աշխատանքը...

մտքի հանդէպ, թէ այս-ինչ երևոյթը չը կայ ոչ միայն հոգևորական դասի, այլ և հայ հասարակութեան մէջ ընդհանրապէս։

Ամբողջութեան մի հատուածի, մի կտորի մասին մի բան ասել և ապա նոյնը ընդհանրացնել և միւս մասերի վերաբերմամբ՝ այս տրամաբանական մտածութեան սովորական քայլ է։

Արդ՝ Մ.-ի անհասկացողութիւնը կեղծիք է թէ իրաւ իմացական թուլութիւն, այսինքն բարքի՞ պակասութիւն է թէ մտքի։

Զարմանալի է, որ նոյն չարաբաղդ J. և A., այսինքն մասնաւոր և ընդհանուր նախադասութիւններն են, որ գայթակղութեան քար են դարձել անցեալ անգամ պ. Լէօի համար, ինչպէս տեսանք, իսկ այս անգամ պ. Մ.-ի, մտածութեան տարօրինակ խնամութեամբ։

Հոգևոր արենակցութիւն է երևում յարգոյ պարոնների մէջ և հետևեալ օրինակում։ Մեր խօսքերն են.

«Ժողովրդական սկզբունքն իր ծայրայեղ արտայայտութեամբ՝ «ժողովրդի համար և ժողովրդի միջոցով» բանաձևով մարդասէր քաղաքակրթութեան մեծ աւետումներից մէկն է. Երբ պետական կամ հասարակական մարմինը պատկերացնում է թանձր շերտաւորում, և միապաղաղ կազմը խորշոմում է հարստութեան, իշխանութեան, իրաւունքի և այլ գործօն ոյժերի անհաւասար բաշխմամբ և առաջանում են շահերի և աշխարհահայեացքի հակամարտ թմբեր... այն ժամանակ արդարութեան ձայնը պահանջում է, որ զրկված մեծամասնութեան ժողովրդական ամբոխի մարդկային իրաւունքները յարգվին և պատշաճօրէն անօրինվին։ Ամեն մի հանրային մարմին, որ պետական կամ հասարակական նկատումով միութին է ներկայացնում, մանուած է շերտաւորման օրէնքին, ուստի եւ «ժողովրդի համար եւ նրա ձեռքով» նշանաբանը հնչում է իբրեւ հրամայական պահանջ, մարդասիրութեան վեհ կոչ»։

Դարանակալ պարոնը քաղելով միմիայն ընդգծված տողերը՝ թոյլ է տալիս իրան հետևեալ մարգարիտը.

«Լաւ չեմ ըմբռնում և այս խորախորհուրդ թեզիսը. տրամաբանական այս հիւսուածքում նախադրեալը և եզրակացութիւնը ունում են իրար դէմ մի ողբալի աններդաշնակութեան մէջ։ Անկեղծօրէն ցաւում ենք, որ ստիպված ենք այսպիսի տարականոնութիւններ արձանագրել մի չափահաս և ինտելիգենտ մարդու գրուածքում, որ հրապարակ է գալիս ուսուցանելու հայ հրապարակախօսներին»։

Դժուար չէ տեսնել, որ ընդգծված նախադասութիւնը, որ պ. Մ.-ին անհեթեթութիւն է թւում, սերտօրէն կապված է նախընթաց պարբերութեան հետ և միասին կազմում են մի տրամաբանական ամբողջութիւն, մի հաւաքոյթ այսպիսի ձևի։

Երբ լինում է A երևոյթը, լինում է և B (աւագ նախադրեալ)։

Արդ՝ A երևոյթը կայ (կրտսեր նախադր.)։

Ուրեմն կայ և B (եզրակացութիւն)։

Մարդ պէտք է Մ.-ի տրամաբանական պատրաստութիւնն ունենայ, որ աւագ նախադրեալը մի կողմ ծալի և կրտսեր նախադրեալի և եզրակացութեան մէջ կապ որոնի. դարձեալ միմիայն բարոյական նուրբութեան տէր պէտք է լինի, որ դեռ ճակատ ունենայ «տարականօնութիւններ արձանագրել չափահաս մարդու գրուածքում», և իր հոգևոր կաղութիւնն ուրիշներին վերագրելու և այն էլ ապերասանութեան այնպիսի եղանակով։

Այդ արդէն և՛ բարքի, և՛ մտքի խեղութիւն է։ Որքան նման է պ. Մ.-ն իր վարժանքով Լէօին, որ նոյնօրինակ անգրագէտ բանաքաղութիւնը առաքինութեան բոժոժ էր շինել իր համար և գանչում, փոշի էր բարձրացնում պատրիարքի անուան շուրջը, հաճոյակատար թեթևամտութեան թռիչքով...

Նման խնկրեկութեամբ վերիվայր է հոլովում պ. Մ.-ն և մեր այն միտքը, թէ «ծագումը որոշում է աշխարհահայեացքը», այսինքն՝ ամեն մի դասակարգ իր նիստն ու կացն ունի նիւթի և մտքի, մարմնի և հոգու աշխարհում. Նայելով թէ մարդ որ դասակարգից է ծագում, որին է պատկանում, նոյն կարգի էլ աշխարհահայեացք է ունենում։ Եւ որովհետև հայ հոգևորական թէ աշխարհական գործիչների մի ուրին՝ դեռ կարօտութեան տրեխն է, իսկ գլխին՝ մտքի փափախը, այսինքն հայ շինականութեան և մանր քաղաքացիութեան որդիներն են, դրանց մէջ դասակարգային խտրոց չէ կարող լինել. և ուրեմն դասակարգային շահերի ընդհարում տեսնել կաթողիկոսական ընտրութեան ժխորում ոչ մի բանաւոր հիմք չը կայ։

Մտքի այս փոքրիկ հացը պ. Մ.-ի համար քար է դարձել. Նրան «սօցիօլօգիական յայտնութիւն» է թւում, որ «ծագումը որոշում է աշխարհահայեցողութիւնը», որովհետև պարոնը գիտէ, որ ամեն տեղ բուրժուազիան նուաստ ծագում է ունեցել, օրինակ՝ Ֆրանսիայում բուրժուազիան ծագել է միջնադարեան արհեստաւոր համայնքներից. և չը նայելով սրան, արևմտեան բուրժուազիան և հասարակ ժողովուրդը անհաշտ թշնամիներ են այսօր. ասել թէ ծագման խնդիրը նշանակութիւն չունի։

Մեր յարգոյ հակառակորդը մի անգամ ևս ապացուցանում է, որ անընդունակ է հասկանալ մտածողութեան օրէնքներին և տրամաբանական ոստումներն ու շեղումները բնաւորութիւն է դարձրել։

Եւ յիրաւի, միայն պ. Մ.-ի գարտուղի միտքը կարող է ծագում՛ը իբր պատկանելութիւն այս կամ այն դասակարգին շփոթել դասակարգի պատմական ծագման, առաջացումի թեան, այսպէս ասած ծննդաբանութեան հետ։ Բուրժուականի որդին՝ բուրժուական է, գիւղացու որդին՝ գիւղացի. սա ծագումն է։ Բուրժուականութիւնը ծագում է նախնի գիւղացիութիւնից, կամ գիւղացիութիւնը՝ կիսամերկ վայրենիներից. սա էլ ծագումն է։ Մեր խօսքը առաջինի մասին է, քանի որ մեր մտաւորականները, աշխարհական թէ հոգևոր, միևնոյն հասարակ, ռամիկ դասից են, նրանց մէջ դասակարգային պառակտումներ որոնելը սխալ է, և եղած կուսակցական կամ այլ կռւտակումներին դասակարգային խտրութեան բնաւորութիւն տալը բացարձակ թիւր հասկացողութիւն է։

Մեր «այս ակնեբև սոփեստութիւնը ջրելու համար» պ. Մ.-ն յիշում է, որ «գիւղական գլերների, տանուտէրերի, գրագիրների, վաշխառուների և ամեն տեսակ ցեցերի լէգէօնը նոյնպէս շաղախված է ռամկական խմորից», բայց «սոսկալի պատուհաս են... ժողովրդի համար թէ Կովկասում և թէ Թիւրքիայում»։ Պ. Մ.-ն մոռանում է, որ յիշեալ ցեցերը դասակարգային չարիքներ չեն, ինչպէս որ դասակարգային չարիք չէ մի սորամնիկ, մի եսասէր. այսպիսի ցեցեր կարող են լինել ամեն դասակարգի և ամեն փեշակի մարդկանց մէջ. բոլոր գզիրները պատուհաս չեն, ինչպէս և բոլոր հրապարակախօսները և գրողները բարեբար հրեշտակներ չեն։ Բարքի և վարքի մաքրութիւնը, ազնւութիւնը և ճշմարտասիրութիւնը դասակարգային շրջանակներից դուրս են մնում, և եթէ պ. Մ.-ն անհեթեթ ոստումով վէճի նիւթից անցնում է ցեցերին, անշուշտ, միմիայն նրա համար, որ աւելորդ անգամ ցուցաւորի իր ժողովրդասիրութիւնը, և այս դէպքում հետևելով պ. Լէօի օրինակին։

Անծանօթ պարոնի այլանդակ խաղերը, այն թեթևութիւնը, որով մի տրամաբանական թիւից ցատկում է միւսը, ամենից առաջ մտաւոր անկատարութեան նշան են։ Օրինակները աշխուժօրէն վկայում են, որ Մ.-ի պատրաստականութիւնը շատ չէ բարձրացած խալիֆայական գետնատարած ուսմունքից։ Քննադատական բանաքաղութեան եղերելի եղանակը, երբ մի գրութիւնից հանվում են միւմի նախադասութիւն, հատիկ-հատիկ բառեր կամ մտքեր, և առանց միտ դնելու տրամաբանական թելին, որը բառերին և դարձուածքներին տալիս է շիտակ իմաստը, և որոշում նրանց դերքը ամբողջութեան մէջ՝ յօշոտում են հակառակորդի մտքերը, ծափ ծափի զարնում, ասում ենք, այս եղանակը յատուկ է այնպիսի սկաւառակների, որոնք կերտված են սաղմոսների, առակների և կամ Խիկար իմաստունի սերտողութեամբ։ Շաբաղութեան նախադասութիւնները հատահատ սաղմոսի տներ կարծելով, կանգ են առնում նրանց վրա, և ձախելով բարբաջում։ Նալբանդեանը, որին այնքան սիրում է պ. Մ.-ն, այսպիսի գլուխներին անւանում էր «բառերի պահարան». այստեղ ամեն բան կարող է գտնվել, բայց ոչ այն ներքին կապը, որ բառերը շաղկապում է միմեանց հետ և մտաւոր հարստութիւն, գանձ դարձնում, և որը ձեռք է բերվում մտքի կանոնաւոր մարզութեամբ և յամենայն դէպս ոչ խալիֆայական քերականով։

Ն. Ադոնց

(Վերջը միւս անգամ)

[illegible]

◆ Շաբաթ, ապրիլի 7-ին, հասարակա-կան ակումբում (Բօրսայի դահլիճ), ա-կումբի նիւթական միջոցները շատացնելու նպատակով կը խաղացվի ռուսերէն լե-զուով «Ուրախ մայիս ամիսը» պիէսը, 3 գործ. հեղ. Իվանովի։ Ներկայացումից յե-տոյ տեղի կունենայ համերգային բաժին մասնակցութեամբ տ.տ. Ե. Կոմիշեվսկայայի, Իւ. Սպենդիարեանի, Նեմետի և պ. պ. Մ. Սամուէլեանի (դաշնակահար) և Ֆօն-Տեկ-տուբեմի։

◆ Թիֆլիսի ոստիկանապետը միջնոր-դում է, որպէս զի Ալէքսանդրեան այգու վերևի մասը տրամադրվի միայն մանուկ-ների և նրանց ուղեկցողների համար։

◆ Կ. Հ. Բ. Ընկ. խորհուրդը ստացել է յօգուտ դպրոցական-ուսուցչական ֆոնդի Վարվառէ Ալէլօվից 300 ր., Շամքօրեցոց դպրոցի ուսուցչական խմբից 3 ր., Թիֆ-լիսի առևտրական նաւթարդիւնաբերական ընկերութիւնից 200 ր.։

◆ Ապրիլի 4-ին Թիֆլիսում ձերբակալ-վեց դասալիք եղած զինւոր Արշակ Անտօ-նեան Սարգարեանը։

◆ Յիշեցնում ենք հայ հասարակութեան, որ այսօր, ապրիլի 6-ին, Վրաց Թատրո-նում տեղի կունենայ սիմֆօնիական հա-մերգ, մասնակցութեամբ հռչակաւոր ջու-թակահար Բրօնիսլավ Հուբերմանի։ Համեր-գին կը նուագէ «Նոր ակումբի» երաժշտա-խումբը, որ բաղկացած է 50 հոգուց։ Խում-բը կը կառավարէ Զ. Պալիեվը։ Դաշնամու-րի վրա կը նուագակցէ դաշնակահար Լ. Շպիլմանը։ Կը նուագվեն ի միջի այլոց Բեթհօվէնի և Բրամսի կտորներից մի եր-կուսը։ Համերգի սկիզբն է երեկոյեան ժա-մը 8-ին։

◆ Քաղաքային յանուն Ալէքսանդր II Ազատարար Կայսրի հիւանդանոցի գոյու-թեան 46-րդ տարեկիցի օրը, ամսիս 4-ին նոյն հիւանդանոցում կատարվեց հոգեհան-գստեան կարգ Ալէքսանդր Երկրորդ Կայս-րի յիշատակին, ներկայութեամբ քաղա-քային դումայի իրաւասուների, քաղաքա-յին բժիշկների ու ծառայողների։

◆ Որոշումն է կայացված 1913 թւին Թիֆլիսում պտղաբուծութեան տօնավաճառ-ցուցահանդէս կազմակերպելու նկատմամբ։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը յայտնեց քաղ. վարչութեան, որ ինքը ոչ մի ար-գելք չէ գտնում քաղ. վարչութեան նախ-կին անդամ Ն. Գեօզչյանին 3,600 րուբ-լի նպաստ տալուն վերաբերմամբ։

◆ Ապրիլի 4-ին Թիֆլիսում նկատելի էր արևի մասնակի խաւարումն, որ տևեց ցերեկվայ 3 ժ. 1 ր. մինչև 5 ժ. 6 րոպէն։

◆ Ամառվայ ընթացքում մտադրութիւն կայ լրացուցիչ գնացքներ հաստատել Մօսկ-վայից դէպի կովկասեան հանքային ջրերը։

◆ Թիֆլիսի կոյրերի դպրոցի հոգաբար-ձութիւնը Դաղստանի շրջանն է ուղարկում երկու թռուցիկ խմբեր աչքի հիւանդու-թիւնները բուժելու համար։

◆ Թիֆլիսի գաւառի Նորիօ և Մարտ-ղօփի գիւղերի շրջակայքում երևան են հանված նաւթի հետքեր։

◆ Երկու օր առաջ տիֆից Թիֆլիսի Միքայէլեան հիւանդանոցում վախճանվեց կովկասեան մօլօկանների շրջանում յայտնի գործիչ՝ փիլիսոփայութեան և բժշկականու-թեան դօքտոր Պրօխանօվը։

◆ Ֆ. Գօլօվինը Բագուի քաղաքային ինքնավարութեան առաջ պայման է դրել, որ ինքը քաղաքագլխի պաշտօնի համար կը քուէարկվի միայն այն դէպքում, եթէ իր հետ քուէարկվելու լինի նաև քաղաքային վարչութեան անդամներից որևէ մէկը։

◆ «Баку» լրագրին հեռախօսով յայտ-նում են Թիֆլիսից, որ Քութայիսի նա-հանգից նախկինների նման դարձեալ կանց-նէ սօցիալ-դեմօկրատ պատգամաւոր։ Թիֆ-լիսի նահանգից էլ երև պատգամաւոր կըն-տրվի հաւանօրէն առաջադիմականներից որևէ մէկը, սակայն ոչ ձախ քան կադէտ-ները։

◆ Վրաց «Գանաթլեբա» (Լուսաւորու-թիւն) Ընկերութիւնը իր միջոցների շա-տացման համար մայիսի 14-ին Մուշտայիդ այգում կազմակերպելու է զբօսանք։

◆ Վրիպակ.—«Մշակի» երէկվայ համարի (№ 70) վերջին տեղեկութիւնների բաժ-նում, Մօսկվայից խփված հեռագրում սպրդել է մի սխալ։ Թերթի երկրորդ ե-րեսի առաջին սիւնակի երրորդ պարբե-

րութեան սկիզբը լոյս է տեսել՝ «Մենք ա-մենքս իբրև աստղիկներ կանցնենք...», պի-տի լինի՝ «Մենք ամենքս իբրև աստւեր-ներ...»։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂ. ԱՐ.

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԹԱՏՐՕՆ

Փօթի, 24 մարտի

Ամօ-Խարազեանի դերասանական խումբը մասնակցութեամբ սիրողների տեղիս հայոց ծխական ուսումնարանի դահլիճում խաղաց ամսիս 9-ին Կարինեանի «Շուշանիկ» պատ-մական ողբերգութիւնը 3 արարուածով և «Վարժու կին» վօդեվիլը։ Իսկ ամսիս 11-ին «Օթելլօն» և 13-ին Լերմօնտօվի «Դիմա-կահանդէսից» 2 գործող. ու կրկնեցին երկ-րորդ անգամ «Վարժու կինը»։ «Շուշա-նիկը» ամենաաջողն էր խաղացված պիէս-ների մէջ։

«Օթելլօյի» ներկայացման միջոցին դահ-լիճը լցված էր երկսեռ հայ և օտարազգի խուռն բազմութեամբ, որը և անվերջ ծա-փահարում էր դերակատարներին։

Ընդհանուր առմամբ խաղերը շատ լաւ անցան, բայց ոչ մէկը չը թողեց այն հմա-յիչ տպաւորութիւնը, որպիսին՝ «Շուշա-նիկը» իր շօվինիստութեամբ։ Սակայն այդ բացատրվում է այն բանով, որ այդ օրը դահլիճը չնչին բացառութեամբ լցրել էր բանւորութիւնը, որ և անվերջ ու անտեղի ծափահարում էր խաղացողներին։

Օթէլլօն» և «Դիմակահանդէսը» բարեգոր-ծական նպատակներով էին, առաջինը յօգուտ դպրոցի, երկրորդը՝ բանտային վարչութեան։

Մխիթար

—

Կօկանդ, 25 մարտի

Դրամատիկ դերասանների ընկերակցու-թիւնը ղեկավարութեամբ Արմէնեանի և Սեւումեանի տուեց ամսիս 9-ին «Անյայտ կին» դրաման 5 գործ., 11-ին «Ցիմար» պիէսը 4 գործ., 13-ին «Արցունքի հովիտը» դրաման 5 գործ. և 16-ին «Աւազակներ» դրաման 5 գործ.։

Մի բան չէ կարելի նկատողութեան չառ-նել. այդ այն է, որ առաջին ներկայացու-մից յետոյ տոմսակների գները սոսկալի կերպով բարձրացրին և այդ իսկ պատճա-ռով բանւորութեան մեծագոյն մասը հնա-րաւորութիւն չունեցաւ գէթ մի անգամ գալու ներկայացման։

Դերասանները իրանց մի շարք ներկա-յացումով կենդանութիւն տուին այստեղի մեռած կեանքին։ Նրանց գնալուց յետոյ կը մնայ նոյն մեռած կեանքը, որովհետև տե-ղիս թատերասիրաց սիրողների կազմը լուծվել է, և ցաւելով պիտի ասենք, որ սի-րողների խումբը բաժանվել է երեք անմիտ բանակի։

Պ. Մանուչարեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 5 ապրիլի

Այսօրվայ «Մշակի» № 70-ում «Սուր-հանդակ» և «Խաթաբալա» թերթերի խմ-բագրութեան կողմից գետեղված նամակի մասին մենք, «Սուրհանդակի» և «Խաթա-բալայի» գրաշարներս, հարկ ենք համարում հետևեալն ասել, ցանկանալով պարզել նրա անուանած «թիւրիմացութիւնների» պատ-ճառները։

Նախ և առաջ այն մեղադրանքի առիթով, որ խմբագրութիւնը բարդում է գրաշար-ներիս վրա, թէ իբր Զատկից յետոյ եղած համարը մենք ուշացրել ենք, պիտի ասենք, որ դրա պատճառը հետևեալն է եղել. Նախ և առաջ մենք համարը չենք ուշացրել, այլ որովհետև Զատկից յետոյ, երկուշաբթի և երեքշաբթի օրերը, տօն լինելու պատճա-ռով չենք աշխատում, և որ մենք պարտա-ւոր էինք այն նոյն շաբաթվայ ընթացքում տալ և «Խաթաբալան», այդ պատճառով «Խաթալաբան» յանձնեցինք մամուլին շա-բաթ օրը երեկոյեան, որի տպագրութիւնը վերջանալուց անմիջապէս յետոյ՝ երեկոյեան ուղիղ ժամը 7-ին թողեցինք «Սուրհանդա-կը»։ Գուցէ այդ է եղել նրա ուշանալու պատճառը։ Եւ բացի դրանից՝ մեքենայի մէջ ահագին սրբագրութիւն արեցին, որ քիչ ժամանակ չը խլեց, որը աւելի նպաստեց թերթի ուշանալուն։ Ուստի աւելորդ է մե-ղադրել մեզ, քանի որ խմբագրութեանը ա-ւելի քաջ ծանօթ են եղել «թիւրիմացու-թիւնների» պատճառները։

Երկրորդ մեղադրանքն այն է, թէ իբր մենք գրաշարներս թողել ենք «անտանելի սխալներ»։ Դրա մասին կասենք հետևեալը. Նախ և առաջ խմբագրութեան պարտակա-նութիւնն է ունենալ մշտական և կանօնա-ւոր սրբագրիչ և ոչ թէ այսօր մէկը, վաղը մի ուրիշը, որոնցից շատերը գուցէ առիթ չեն ունեցել սրբագրութեան հետ գործ ու-նենալու և յանկարծ յանձն են առնում լրա-գրի սրբագրութիւնը, որ այնքան էլ հեշտ չէ և հմուտ սրբագրիչի գործ է։

Բայց մի բան։ Զարմանալին այն չէ, որ յարգելի խմբագրութիւնը չէ յիշում գլխա-ւոր «թիւրիմացութիւնների» պատճառը։ Դրա մասին մենք չենք ուզում խօսել, ո-րովհետև իրան խմբագրութեանը այդ լաւ յայտնի է։ Եթէ շատ հետաքրքրվում է խմ-բագրութիւնը, մենք պատրաստ ենք ուրիշ անգամ մանրամասն պատասխան տալ։

«Սուրհանդակի» և «Խաթաբալայի» գրաշարներ

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

◆ Ամենահաստատ աղբիւրից տե-ղեկացնում են, որ Հռոմում պաշտօ-նավարող ռուսաց դեսպան իշխան Ն. Դոլգօրուկին հրաժարվում է։ Նրա յա-ջորդն է հօֆմէյստէր Ա. Կրուպէնսկին։

◆ Ինչպէս յայտնի է, փաստաբան Մակլակօվը սենատին վճռաբեկ գան-գատ ներկայացրեց Բր. Վերմիշեանի գործի առիթով։ Մակլակօվը իր գան-գատագրի մէջ մատնանշում է, որ դա-տաստանական պալատի առաջադրած հարցում 129-րդ յօդուածի մեղադրան-քի նկատմամբ յանցանք չը կայ։ Յիշ-եալ յօդուածը ճառում է Ռուսաստա-նում ապստամբութիւն քարոզողներին պատժելու մասին։ Մինչդեռ «Баку»-ի մէջ տպված յօդուածը վերաբերում է Պարսկաստանի դէպքերին։ Այդպիսով երևում է, որ 129-րդ յօդուածը պատ-ժում է «Баку»-ի խմբագիր Վերմի-շեանին Պարսկաստանում ապստամբու-թիւն քարոզելուն համար և որ ռու-սաց քրէական օրէնքը արթուն պահա-պան է պարսկական պետական կազմի։ Այդ պատճառով Մակլակօվը խնդրում է Թիֆլիսի դատ. պալատի վճիռը բե-կանել։

◆ Դաշնակցութիւն կուսակցու-թեան գործի խարդախութիւնների ա-ռիթով դատվելու են 6 հոգի՝ Լըժինի հետ միասին։ Գործին վերաբերեալ ծախքերը ծածկվելու են դատարանից թագնվողների գրաւական-գումարնե-րից։

◆ Պետերբուրգում ձերբակալվում են մի շարք երիտասարդներ, որոնք անդամ են «ինքնասպանների լիգայի»։

◆ Ցեանցզինում խուզարկութիւն-ների ժամանակ երևան հանվեցին ռում-բերի պահեստներ։ Ռէակցիօներները դա-ւադրութիւն են կազմակերպել Իւան-շիկայի կեանքի դէմ։

◆ Մի տարով ևս երկարում է սե-մինարիստների ընդունելութիւնը Վար-շավայի համալսարանում։

◆ Անգլիական գործադուլի պատ-ճառած վնասը հաւասարվում է 400 միլիօն րուբլու։

◆ Սալար-ուդ-Դօվլէն «Н. Вр.»-ին ուղարկած հեռագրի մէջ, ի հերքումն «Times»-ի իր վրա բարդած մեղադ-րանքների, յայտնում է, թէ գաղանու-թիւններ գործում են կովկասեան յե-ղափոխական-ազգայինները։

◆ Պետերբուրգից հերքում են այն տեղեկութիւնը, թէ Սալար-ուդ-Դօվլէն յարձակում է գործել ռուսաց հիւպա-տոսարանի վրա Քիրմանշահում։

◆ Քիրմանշահ են մտել, համաձայն լուրերի, թիւրքական զօրքեր։

◆ Բուշիրում ժանտախտը մեծ թւով զոհեր է տանում։ Անցեալ շա-բաթ 49 հիւանդներից մեռան 31։

◆ Տօբրուկի մօտերը իտալացիները վերջերս գրաւեցին թիւրքական մի նաւ, որի մէջ բացի մեծ քանակու-թեամբ ռազմամթերքից կար 2 միլիօն դրամ։ Բացի դրանից, ինչպէս յայտ-նում են, նոյն նաւի վրա գտնվել է երիտասարդ-թիւրքերի կօմիտէտի կո-միսար Նիազի-բէյը։

◆ Պարիզից տեղեկացնում են, որ եւրօպական հինգ մեծ պետութիւննե-րը արդէն պաշտօնական քայլ արին Բ. Դրան առաջ Իտալիայի հետ հաշտու-թիւն կնքելու խնդրի առիթով։

◆ «Р. Сл.»-ին հեռագրում են Կ. Պօլսից. «Մինիստրների խորհուրդը մերժեց ներքին գործերի մինիստրի խնդիրը 2.500,000 թիւրքական ֆունտ յատկացնելու Ալբանիայում և Մակե-դօնիայում նոր նահանգապետական տներ կառուցանելու։ Դրա փոխարէն խորհուրդը 200,000 ֆունտ յատկաց-րեց յիշեալ նահանգներում բանտեր կառուցելու։

◆ Մեծ պետութիւնները միացեալ ույժերով հաւաքական պահանջ դրին չինական կառավարութեան առաջ՝ հա-տուցանելու իրանց վնասները։ Եապօ-նիան առանձնապէս պահանջում է իր վնասները՝ 4 միլիօնից աւելի տալ։

◆ Չինական ռէակցիօն շարժումը անկարելի է դառնում խափանել։ Ա-մենուրեք սպանութիւն ու հրդեհներ են։ Իւանշիկայը Չինաստանի ամբող-ջութիւնը պահելու նպատակով դաշն է կնքում Ամերիկայի հետ, տալով նրան Չինաստանի բնական հարստու-թիւնները շահագործելու իրաւունք։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

4 ապրիլի

ՌԵՅԿՋԱՎԻԿ։ Ֆրանսիական «Իվ» նաւը ընդհարվեց սպանական «Սվանէմ» նաւի հետ։ Վերջինիս վրա կային 14 նաւաստի։ Նրա վիճակը յայտնի չէ։

Վէսսմանի մօտերը ջրասոյզ է եղել մի նաւակ 6 մարդով։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Կայսրութ. Ազօվ-Դօնեան առևտրական դրամատան ընդհանուր ժո-ղովը, ուր միաձայն հաստատվեց 1911 թւի հաշիւը, որով զուտ հասոյթը որոշված է 4,377,773 ր. 40 կ.։ Բոլոր ծախսերը դուրս եկած՝ դիվիդէնտ նշանակված է 35 ր. ա-ռաջին ութ հրատարակութիւնների իւրա-քանչիւր ակցիային և 10 ր. 9-րդ հրատա-րակութեան։ Հասոյթի մնացորդը—աւելի քան 750,000 րուբլի—որոշվեց միացնել այս տարվայ հասոյթին։

ՆԻԺՆԻ-ՆՈՎԳՈՐՈԴ։ Վօլգա և Օկա գե-տերի ջուրը շարունակում է աւելանալ։

ՎԵՐՍԱՅԼ։ Բէլգիացի օդագնաց Վերրէն իրան կեանքից զրկելու նպատակով թռիչ-քի ժամանակ ընկաւ 200 մետր բարձրու-թիւնից և մեռաւ։

ՍԱՐԱԳՕՍԱ։ Սիմբալայում տեղի է ունե-ցել երկրաշարժ կատւղի մերկի ժամա-նակ. շատ շէնքեր վնասված են։

ԶԱԳՐԵԲ։ Դալմացիայում խօրվատական լրագիրները փակվում են։

ԲԵՐԼԻՆ։ Պարզ եղանակի ժամանակ նկատվեց արևի մասնակի խաւարումն, որ սկսվեց կէսօրվայ ժ. 12 ու 8 րոպէին։

ՖՐԱՆԿՖՈՒՐՏ Մ./Վ.։ «Պրինցէսս-Վիկ-տօրիա-Լուիզա» դիրիժաբլը առաւօտը բարձրացաւ 19 մարդկանց և երկու աստ-ղաբաշխների հետ արևի խաւարումը դի-տելու համար։

ՊԱՐԻԶ։ Մի շարք աստղաբաշխներ դի-տում են արևի խաւարումը։ Մի քանի օֆիցէր նկատել են Վենսէրայի դիտաստղը։ Խաւարման ժամանակ տաքութիւնը իջաւ 4°-ով։

ՍԵՐԵԲՐԵԱՆԿԱ։ Եկան երեք արտակարգ գնացք լի մարդկանցով՝ արևի խաւարումը դիտելու համար։ Խաւարումը սկսվեց ժամը 1 ու 33 րոպէին ցերեկվայ և տեսանելի էր նոյն իսկ հասարակ անզէնով։ Ժամը 2 ու 47 րոպէին նկատվեց առաջ բերելով բոլո-րի հիացմունքը օղակաձև շրջան։ Պարզօ-րէն նկատվում էր մութ արևը։ Օղակը երևաց 17 վայրկեան։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ձմեռային երթևեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամա-նակով)

—

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ **արագ** № 2 **գնացք**՝ (I, II և III կար-գի վագօն. 10 ժ. 20 ր. առաւ., Աղստաֆա է հաս-նում 12 ժ. 44 ր. կէսօր., Գանձակ՝ 3 ժ. 18 ր. ցեր. Եւլախ՝ 4 ժ. 52 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 35 ր. երեկ., Բագու՝ 11 ժ. 43 ր. գիշ.։ **Մարդատար** № 6 **գնացք**՝ (միայն I և II կարգի վագօն.) 3 ժ. 33 ր. ցեր., Աղստաֆա է հասնում 6 ժ. 29 ր. երեկ., Գան-ձակ՝ 9 ժ. 46 ր. երեկ., Եւլախ՝ 11 ժ. 53 ր. գիշ., Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 20 ր. գիշ., Բագու՝ 8 ժ. 11 ր. առաւ.։ **Պոստատար** № 4 **գնացք**՝ (բոլոր կարգերի վագօններով) 11 ժ. 18 ր. գիշ., Աղստաֆա է հասնում՝ 2 ժ. 12 ր. ցեր., Գանձակ՝ 5 ժ. 29 ր. առաւ., Եւլախ, 7 ժ. 30 ր. առաւ., Հաջի-Կաբուլ՝ 12 ժ. 01 րոպէին կէսօրվայ, Բագու՝ 4 ժամ 52 րոպէին ցերեկվայ։ **Խառն** № 106 **գնացք**՝ (IV կամ III կարգի վա-գօններով, երբ կարևորութիւն պատահի) 6 ժ. 32 ր. առաւ., Աղստաֆա է հասնում 10 ժ. 42 ր. առաւ., Գանձակ՝ 2 ժ. 57 ր. ցեր., Եւլախ՝ 6 ժ. 25 ր. երեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 1 ժ. 16 գիշ., Բագու՝ 7 ժ. 12 ր. առաւ.

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ **Մարդատար** № 74/75 **գնացք**՝ (բոլոր կարգի վագօններով) 11 ժ. 48 ր. գիշ., Ղարա-քիլիսա է հասնում 7 ժ. 01 ր. առաւ., Ալէքսանդրօպօլ՝ 10 ժ. 31 ր. առաւ., Էջմիածին կայար.՝ 3 ժ. 45 ր. ցեր., Ուլուխանլու՝ 4 ժ. 12 ր. ցեր.։ (Առանց Երևան մտնելու։ Սակայն Ուլուխանլուից ա-ռանձին գնացքը Երևան ուղևորվում է 4 ժ. 37 ր. ցեր., և Երևան հասնում 5 ժ. 20 ր. երեկոյեան. Նախիջևան՝ 9 ժ. 26 ր. երեկ., Ջուլֆա՝ 11 ժ. 10 ր) երեկ.։ **Մարդատար-ապրանքատար** № 78/79 գնացք. 5 ժ. 34 ր. երեկ., Ղարաքիլիսա է հասնում՝ 12 ժ. 48 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ՝ 4 ժ. 32 ր. գիշ., Էջմիածին կայարան՝ 4 ժ. 41 առաւ., Երևան՝ 11 ժ. 06 ր. առաւ., և այլևս դէնը չէ գնում։

ԲԱԹՈՒՄ՝ **մարդատար** № 5 **գնացք**՝ (բոլոր կար-գի վագօններով) 5 ժ. 45 ր. երեկ., Միխայլօվօ է հաս-նում 9 ժ. 51 ր. եր., Բաթում՝ 6 ժ. 26 ր. առաւ., **Պօստատար** № 3 **գնացք**՝ (բոլոր կարգի վագօններով 9 ժ. 50 ր. առաւ., Միխայլօվօ է հասնում 1 ժ. 56 ր. կէսօր., Բաթում 11 ժ. 13 ր. գիշ.։ **Մարդատար** № 7 **գնացք**՝ (II և III կարգի վագօններով) 10 ժ. 38 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 3 ժ. 08 ր. գիշ., Բա-թում՝ 1 ժ. 42 ր. կէսօրին։

ԲՕՐԺՕՄ՝ **մարդատար** № 9/66 **գնացք**՝ (բոլոր կարգի վագօն.) 3 ժ. 23 ր. ցեր., Խաշուրի է հասնում 6 ժ. 02 ր. երեկ., Բօրժօմ՝ 9 ժ. 02 ր. գիշ.։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ **մարդատար** № 5 **գնացք**՝ 5 ժ. 07 ր. երեկ.։ **Պօստատար** № 3 **գնացք**՝ 8 ժ. 54 ր. առ.։ **Արագ** № 1 **գնացք**՝ 9 ժ. 56 ր. գիշ., որը այլևս դէնը չէ գնում։ **Խառն** № 107 **գնացք**՝ 9 ժ. եր.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ **պօստատար** № 72/73 **գնացք**՝ 8 ժ. 25 ր. առաւ.։ **Մարդատար-ապրանքատար**՝ № 80/81 **գնացք**՝ 1 ժ. 40 ր. ցերեկվայ։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ **Մարդատար** № 6 **գնացք**՝ 2 ժ. 50 ր. ցերեկ., **պօստատար** № 4 **գնացք**՝ 10 ժ. 28 ր. գիշ.։ **Մարդատար** № 8 **գնացք** 5 ժ. 33 ր. առաւ. (այս գնացքը Բագու չէ գնում)։

ԲՕՐԺՕՄԻՑ՝ **Մարդատար** № 6/10 **գնացք**՝ 7 ժ. 58 ր. առաւօտեան։

Ծանօթութիւն.—Ձմեռային երթևեկութեան մի-ջոցին որոշված է Թիֆլիսից Պետերբուրգ (յետ և ա-ռաջ) անմիջական, առանց վագօն փոխելու հաղորդակ-ցութիւն՝ Բագուի-Ռօստօվի-Խարկօվի վրայով Անդր-կովկասեան գծի արագ № № 1 և 2 գնացքներով։ Գնացքում լինելու է մէկ միքստ վագօն I և II կարգի և մէկ վագօն III կարգի. բոլոր տեղերը պլացկարտերով են.

Նոյնպէս հաստատվում է Թիֆլիս-Մօսկվա յետ և ա-ռաջ, առանց վագօն փոխելու, հաղորդակցութիւն՝ Բա-գուի-Ռօստօվի և Կօզլօվի վրայով՝ արագ № 1 և 2 գնացքներով։ Գնացքում լինելու է միջազգային ընկ. մէկ միքստ վագօն I և II կարգի, որի համար վերց-վելու է յաւելեալ արժէք. ամեն մէկ հազար վերստին 8 ր. I կարգում և 6 ր. II կարգում։ Թիֆլիսից-Մօսկվա հաշվում է 2877 վերստ։

Առանց վագօն փոխելու հաղորդակցութիւնը Թիֆլիս-Բագու-Ռօստօվ յետ և առաջ կատարվելու է արագ № 1 և 2 գնացքներով։ Բոլոր կարգերի տեղերը պլացկար-տով են։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏԵՆԵՐԸ

«606»-Ի ՆԵՐՍՐՍԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վեներաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հ.։

Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. Ներքին և երեխայոց հիւ.։

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և ներ-դային։

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.։

Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։

Մ Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.։

Գ. Ց. ԳՈՒՐԳԻՆՕՎ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԱՄԲՐՈՒՄՕՎԱ-ՄԵԼԻՔԵԱՆ — 1—2 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօն-սիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0—32

ԲԺԻՇԿ

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՑ

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ

Ընդունելութիւնը) 10—11 ժ. առ. (երեխաների)
ամեն օր) 5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)

Միքայէլեան փող., № 36. տելէֆօն 388.
(չ.ու.կ.) 761. 100—96

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ցարսկիե-Կօլօդցի համար հարկաւոր է

◆ ՔԱՀԱՆԱՅ կամ ՔԱՀԱՆԱՅԱՑՈՒ, ◆

որը պէտք է լինի և միակ ուսուցիչ ծխա-կան դպրոցում, աւանդելով միդասեան դպրոցի բոլոր առարկաները։ Աշակերտների թիւն է 20։ Ռոճիկ՝ ուսուցչութեան համար 360 ր., քահանայական արդիւնք մօտ 240 ր. տարեկան, բնակարան և վառելափայտ։

Դիմել՝ Царскіе-Колодцы (Тифл. губ.), Армянскому Приходскому Попечительству.
(օ.մ.) 216. 3—2

„ՄՇԱԿԻ“ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ

Վաճառվում են հետևեալ հրատարակութիւններից

1) ԳՐ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, հատոր I	գ. 1 ր.	—
2) ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐ, Վրձինի, I և II հատորներ	1 ր.	50 կ.
3) ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ, Շահրիարի	—	50 կ.
4) ՋՀՈՒԴ-ՔՈՒՇԱՆ, վէպ Պարսկաստանի կեանքից, Շահրիարի	1 ր.	—
5) ՄԻ ԱՄԻՍ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ, Հ. Առաքելեանի	—	40 կ.
6) ԻՆՆՍՈՒՆ ԵՐԵՔԸ, մեծ վէպ Վ. Հիւգօյի, Թարգմ. Արշակ Սաֆարեանի	1 ր.	50 կ.
7) ԱՆԴԵՐՍԸՆԻ ՀԷՔԻԱԹՆԵՐԸ, Թարգմ. Տ. Զաւէնի	—	50 կ.
8) ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, Լէօի, հատոր I, երկրորդ տպ.	1 ր.	20 կ.
9) ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ, Արշ. Մխիթարեանի	—	40 կ.
10) ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԸ, վէպ Հանրի Բորդօյի, Թարգմ. Հ. Առաքելեանի	—	60 կ.
11) ՏՆԱՅԻՆ ԲԺՇԿԱՐԱՆ, բժշկպ. Գ. Բաբեանի		
I հատոր, Բնախօսութիւն եւ անդամազննութիւն	1 ր.	—
II » Հիւանդութիւններ (վարակիչ, ներքին, կաշուի), դեղարան, բառարան	1 ր.	60 կ.
12) ՋԵՌՆԱՐԿ տրամաբանութեան, հոգեբանութեան, բանահիւսութեան, Հ. Առաքելեանի	—	50 կ.
13) ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆԵՑՈՒԿՆԵՐԸ, Հ. Իբսէնի, Թարգմ. Լ. Բաբայեանի	—	50 կ.
14) ՔՍԱՆ ՎԷՊԻԿՆԵՐ, Գի դը Մօպասանի, Թարգմ. Հ. Առաքելեանի	1 ր.	—
15) ՆՈՐ ԿԵԱՆՔԻ ՇԵՄՔՈՒՄ, դրամ. էտիւդ գաւառ. կեանքից, Ա. Ք.-ի	—	40 կ.
16) ՆՇԱՆՎԱԾՆԵՐ, պիէս 3 գործ., Ալ. Արէլեանի	—	60 կ.
17) ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, Լ. Ն. Տօլստոյի, Թարգմ. Սուրխաթեանի	—	30 կ.
18) ԿՈՆՖՈՒՑԻՈՍ (Չինական իմաստունը), Լ. Ն. Տօլստոյի խմբագրութեամբ կազմեց Ա. Բուլանժէ, Թարգմ. Սուրխաթեանի	—	7 կ.
	—	5 կ.
19) ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐ ՄԱՀՕՄԵԴԻ, ընտրված Լ. Տօլստոյի, Թ. Լ. Դանիէլեանի	—	40 կ.
20) ՑՈՒՇԱՐՁԱՆ ողբացեալ Արփիար Արփիարեանի	—	20 կ.
21) ՄԻ ՀՆՁԻՒՆԻՆ ՄԻ ԳԻՐ (վեվագրութիւն), Ստ. Մալխասեանցի	—	35 կ.
22) ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐ, Մուշեղ եպիսկոպոսի	—	15 կ.
23) ԾՈՐՏԵՐԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ, նկարներով	—	25 կ.
24) ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ, Ե. վ. Տէր-Մինասեանի	—	15 կ.
25) ԱՆԳԼԻԱՅԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ, Թարգմ. Մ.-ի	—	25 կ.
26) ՃԱՊՕՆԻԱ կամ ծագող Արեգակի երկիրը, Գ. Ի. Շրէյդէրի	—	30 կ.
27) ՄԻԼՏՕՆԻ ԿԵԱՆՔԸ եւ գրական գործունէութիւնը, Հ. Առաքելեանի	—	25 կ.
28) ԳԱԼԻԼԷՅԻ ԿԵԱՆՔԸ եւ գիտական գործունէութիւնը, Հ. Առաքելեանի		
29) ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՐԲԵՄՆ ԵՒ ԱՅԺՄ, Լէման Հաուպտի, Թարգմ. Ի. Յարու-թիւնեանի	—	20 կ.

Նրանք, որոնք կը դիմեն մեզ՝ պահանջելով վերոյիշեալ գրքերից 5 րուբլուց բարձր գումարի՝ կը ստանան 25% զեղջ։ 10 ր. բարձր գումարի պատուէր տուողներն ստանում են 30% զեղջ։

«Մշակի» բաժանորդներից նրանք, որոնք վերոյիշեալ բոլոր գրքերից մի-մի օրինակ կը պահանջեն, կը ստանան 40% զեղջ։ 50—11

ՃԱՆԱՊԱՐՀԱԾԱԽԸ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱ։

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.